

Význam nízkoprahového zařízení pro rodiny ze sociálně slabého a narušeného prostředí

Bc. Jana Kolářová, Dis.

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jana Kolářová, DiS.**
Osobní číslo: **H13984**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Význam nízkoprahového zařízení pro rodiny ze sociálně slabého a narušeného prostředí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se k volnočasovým aktivitám a rodinám ze sociálně slabého a narušeného prostředí.

Příprava metodiky výzkumné části práce.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů s využitím postupů zakotvené teorie.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FISCHER Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie – závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. GRADA Publishing, a. s., 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.

HOFBAUER Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

JANDOUREK Jan. Úvod do sociologie. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-644-5.

PÁVKOVÁ Jiřina. Pedagogika volného času – teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.

ŠVARÍČEK Roman a Klára ŠEĐOVÁ, Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7376-313-0.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Ilona Kočvarová, Ph.D.**

Ústav školní pedagogiky

Datum zadání diplomové práce: **7. ledna 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **17. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 7. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengšlová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

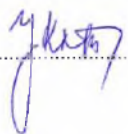
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20.02.15

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být ~~těž~~ nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li někdo za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělení svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo učit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přičítá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce „Význam nízkoprahového zařízení pro rodiny ze sociálně slabého a narušeného prostředí“ se zaměřuje na významnost opakovaného využívání služeb nízkoprahového zařízení pro uživatele ze sociálně slabého a narušeného prostředí potažmo rodinnými příslušníky uživatele.

Teoretická část se věnuje vzniku nízkoprahových center a jejich zakotvení v zákoně o sociálních službách. Následuje část věnována rodině, jako základu rozvoje a formování jedince. Zmíněny jsou také příčiny sociálního oslabení a narušení prostředí rodiny. Další kapitola se zabývá Nízkoprahovým zařízením pro děti a mládež v Uherském Hradišti. Závěrečná kapitola se věnuje otázce terminologií volného času v kontextu s rodinou, věkovými zvláštnostmi při trávení volného času. Praktická část práce je orientována na kvalitativní výzkum významnosti nízkoprahového zařízení pro děti a mládež.

Klíčová slova: volný čas, děti, mládež, rodina, sociálně slabá rodina, rodina s narušeným prostředím, Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, sociální práce

ABSTRACT

Diploma Thesis „Relevance of a low-threshold institution for families living in a socially deprived environment“ focuses on relevance and importance of repeated using of a low-threshold institution services for users born in socially deprived and distorted environment not to say by user's family members.

Theoretical part of the study attends to a low-threshold institution generation and their further anchorage within Social Services Act content.

Following part is focused on a family as a base stone for proper development and forming of an individual. There are mentioned also causes of social deprivation and distortion of a standard family environment.

Further chapter is oriented on Low-threshold institution for children and youth in Uherske Hradiste. The final chapter aims to leisure time terminologies in the context with a family, age distinctions at a leisure activities.

The practical part of the Study is oriented towards qualitative analysis of Low-threshold institution for children and youth.

Keywords: Leisure time, Children, Youth and Family, Socially Deprived Family, Low-Threshold Institution for Children and Youth, Social Work

Touto cestou bych ráda poděkovala paní Mgr. Iloně Kočvarové, Ph.D. za ochotu, pomoc, cenné rady a odborné vedení při zpracovávání této diplomové práce a za laskavý přístup, který mi poskytovala během přípravy. Dále patří mé poděkování zástupci vedoucího Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež TULiP panu Mgr. et BcA. Josefovi Kostkovi za ochotu sdílet své poznatky a znalosti. A v neposlední řadě patří můj velký dík respondentům, kteří byli ochotni podělit se o své zkušenosti a dále mé rodině a kolegyním v práci za podporu během studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 NÍZKOPRAHOVÉ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ	14
1.1 NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ V ZÁKONĚ O SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH	16
1.1.1 Poslání nízkoprahového zařízení pro děti a mládež	17
1.1.2 Principy a zásady nízkoprahového zařízení pro děti a mládež	17
1.2 PRACOVNÍCI NÍZKOPRAHOVÉHO ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ	18
1.3 METODY PRÁCE.....	19
1.4 DALŠÍ POSKYTOVANÉ SLUŽBY	20
2 RODINA	23
2.1 FUNKCE RODINY	24
2.1 RIZIKOVÉ FAKTORY RODINNÉHO PROSTŘEDÍ	26
2.2 RODINA S NARUŠENÝM PROSTŘEDÍM.....	27
2.3 SOCIÁLNĚ SLABÁ RODINA	28
2.4 SOCIÁLNÍ PRÁCE S RODINOU	29
3 NABÍDKA ZAŘÍZENÍ PRO VOLNÝ ČAS NA UHERSKOHRADIŠŤSKU	32
3.1 NÍZKOPRAHOVÉ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ TULiP	33
3.1.1 Cíle NZDM TULiP	36
3.1.2 Nabídka poskytovaných služeb NZDM TULiP:	37
3.1.3 Zásady poskytování služeb uživatelům TULiP.....	38
3.1.4 Jednání se zájemcem o služby.....	39
3.1.5 Ukončení služby	42
4 TERMINOLOGIE VOLNÉHO ČASU	43
4.1 FUNKCE VOLNÉHO ČASU	44
4.2 VĚKOVÉ ZVLÁŠTNOSTI DĚTÍ A MLÁDEŽE V SOUVISLOSTI VOLNÉHO ČASU	45
4.3 VOLNÝ ČAS A RODINA	47
II PRAKTICKÁ ČÁST	49
5 PŘÍPRAVA VÝZKUMU	50
5.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU.....	50
5.2 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE	51
5.2.1 Hlavní výzkumná otázka.....	51
5.2.2 Dílčí výzkumné okruhy.....	51
5.3 METODA ZÍSKÁVÁNÍ DAT	52
5.4 VÝZKUMNÝ VZOREK A ZPŮSOB VÝBĚRU	53
5.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	56
6 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	57
6.1 ANALÝZA DAT A JEJICH INTERPRETACE.....	57
6.1.1 Příčina: Cesta do nízkoprah	57
6.1.2 Jev: Nízkoprahové zařízení	60
6.1.3 Kontext :Frekvence návštěv	62

6.1.4	Intervenční podmínky: Dodržujem pravidla	63
6.1.5	Rozšířené obzory	65
6.1.6	Následek: Rodinné klima	68
6.2	PARADIGMATICKÝ MODEL.....	71
7	ZÁVĚREČNÉ SHRUTÍ VÝZKUMU.....	75
8	ZÁVĚR.....	77
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	79
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	83
	SEZNAM OBRÁZKŮ	86
	SEZNAM PŘÍLOH.....	87

ÚVOD

Naše společnost se ustavičně vyvíjí a mění. Díky neustálým přeměnám dochází nejen k pozitivním změnám, ale bohužel i k negativním jevům, jenž se stávají běžnou součástí našeho života ve společnosti. Denně jsme informováni o násilí, užívání návykových látek, o snižující se věkové hranici při páchání trestných činů, apod. Jedním z možných nástrojů jak negativní jevy eliminovat je cílená systematická práce s dětmi a mládeží spadající do rizikových skupin, kterým se věnují nízkoprahová zařízení pro děti mládež.

I přes veškerou technickou vymoženost a nabídky dnešní doby, neumíme volný čas plnohodnotně využít ve svůj prospěch. Kvalita volného času, především dětí a mládeže, nabývá ve společnosti stále většího významu. O volný čas dětí se více zajímáme, více se jej snažíme zkoumat a také usilujeme, aby se volný čas sladil s potřebami dětí a aby se nalézala nová volnočasová zařízení a volnočasové zájmy.

Dospělý jedinec si dokáže sám uspořádat svůj volný čas. Již má své zájmy vyhraněné, své dlouholeté známé a v neposlední řadě má k dispozici finanční prostředky, jenž na své volnočasové aktivity vynakládá. Dítě tyto možnosti nemá, tudíž je v mnohem složitější situaci. Dítě je závislé na svých rodičích a jejich rozhodnutích a také na finančních možnostech rodičů. Pokud rodiče nemohou dopřát svým dětem volnočasové aktivity s ohledem na jejich finanční situaci, či dítě samo touží po trávení svého volného času mimo rodinu, měli by mít k tomuto možnost. A zde nastupují nové typy zařízení pečující o volný čas dětí a mládeže. Zařízení, kde není potřeba žádné registrace, či finanční spoluúčast, zařízení, jenž nabízí možnosti volnočasových aktivit, a jedním z nich je nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují rozsáhlé spektrum volnočasových aktivit s různou mírou organizovanosti, a také zajišťují svým uživatelům jisté sociální zázemí.

Aby problematika nízkoprahových zařízení a s ním spojené i využití volného času byla přiblížena co nejvíce, je nezbytné začít od základu, a to od vzniku nízkoprahových zařízení pro děti a mládež a pojmu, jenž danou oblast propojuje. Tím pojmem je „nízkoprahové zařízení pro děti a mládež a volný čas“. První kapitola diplomové práce definuje pojem „nízkoprahové zařízení pro děti a mládež“ a jeho vývoj. Další kapitola se věnuje rodině, jako základu rozvoje a formování jedince. Také se zmiňuje o příčinách sociálního oslabení rodiny, o rodině s narušeným prostředím a o možnostech sanace rodiny. Ve třetí kapitole je zmíněno nízkoprahové zařízení TULIP, jenž působí v Uherském Hradišti. Čtenáři se se-

známí s posláním, principy a metodami práce nízkoprahového centra, s jejich uživateli, bude jim přiblížena činnost daného zařízení. V závěrečné kapitole je definován pojem volný čas a jeho využití v kontextu s rodinou. Následně jsou zmíněna věková specifika při trávení volného času dětí a mládeže, jenž je podstatná pro práci s dětmi a uzpůsobování pedagogického záměru.

Praktická část diplomové práce je orientována na kvalitativní výzkum významnosti nízkoprahového zařízení TULiP v Uherském Hradišti prostřednictvím uživatelů nízkoprahového zařízení a jejich rodinných příslušníků, jenž pochází ze sociálně slabého a narušeného prostředí.

Cílem mojí diplomové práce je popsat a vystihnout významnost volnočasových aktivit poskytovaných v nízkoprahovém zařízení, zdůraznit jejich podstatné místo v životě uživatelů daných služeb.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NÍZKOPRAHOVÉ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM) jsou v naší republice institucí poměrně novou, etabloující se zhruba od druhé poloviny devadesátých let minulého století. K jejich velkému rozvoji došlo na konci devadesátých let, někdy v období let 1999 – 2002. Kořeny vzniku těchto zařízení je ale nutné hledat ještě dříve, někdy v polovině devadesátých let, kterou lze rozdělit do čtyř mezníků.

(http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=703)

První mezník – streetwork

Velký význam pro vznik zařízení, v té době ještě rozhodně neoznačovaných jako nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, ale spíše prostě a jednoduše kluby pro děti a mládež nebo něco na ten způsob, měla v té době se zavádějící práce na ulici neboli streetwork, která se právě v těchto letech začala formovat, a to především na úrovni státu. Na základě usnesení vlády č. 341/94, k Programu sociální prevence a prevence kriminality, byla právě od roku 1994 experimentálně zavedena funkce sociálního asistenta. Sociální asistent byl zřízen jako článek sociální prevence, který měl představovat specifickou terénní sociální práci s dětmi staršího školního věku a mládeží ohroženou nebo již zasaženou sociálně patologickým vývojem.

(http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=703)

Druhý mezník – grantová politika nadací

Za další velmi významný moment, který přímo ovlivnil rozvoj v oblasti nízkoprahových klubů, byly přímé grantové programy nadací, například program Děti ulice Nadace Open Society Found Praha (byl realizován v letech 1999 – 2000), program Gabriel Nadace rozvoje občanské společnosti (období 2001 – 2002) nebo program Fond mládeže firmy Levi Strauss Nadace Via (v roce 2003). V rámci těchto programů přišla do klubů významná finanční podpora, která řadu z nich postavila na nohy – nadační peníze totiž v té době hrály v rozpočtech nízkoprahových a dalších klubů pro děti a mládež zásadní roli, protože ostatní zdroje financí (od samospráv i orgánů státní správy) byly minoritní. Bez takto cíleně zaměřené finanční podpory nadací by se rozvoj v oblasti nízkoprahových zařízení pro děti a mládež určitě nedostal tak rychle dopředu.

(http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=703)

Mezník třetí – pracovní skupina ČAS

Jedním z významných kroků v historii nízkoprahových zařízení a klubů bylo založení pracovní skupiny nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v rámci České asociace streetwork. Česká asociace streetwork byla založena v dubnu 1997 jako profesní organizace, která sdružovala odborníky z praxe i teoretických pracovišť působících v oblasti streetwork. Jejím cílem bylo vytvořit platformu pro odborný dialog na všech úrovních, zastřešovat supervizi, rozpracovávat metodiku streetwork, ale také rozvíjet vzdělávání a výměnu informací. Postupem času se začala řešit i problematika nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, kdy došlo k vymezení se od ostatních činností s dětmi a mládeží a stanovení měřítek kvality.

(http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=703)

Mezník čtvrtý – osobnosti

Rozvoj oblasti nízkoprahových zařízení pro děti a mládež by se rozhodně neobešel bez spousty lidí, kteří se v období vzniku podíleli na vzniku a formování NZDM. V této souvislosti lze uvést několik osobností, které mají v historii vzniku NZDM své místo.

Jiří Staníček, jeden z prvních „streetů“ (sociálních asistentů), spoluzakladatel jednoho z prvních „nízkopraháčů“ v Milíčově domě v Jaroměři, spoluzakladatel ČAS a řadu let člen jeho výkonného výboru a v současné době ředitel o. s. Laxus Hradec Králové.

Vladimír Bodlák, dlouholetý ředitel Komunitního centra KROK v Praze a aktivní člen pracovních skupin pro vytváření standardů sociálních služeb. V oblasti NZDM v současné době nepůsobí.

Petr Klíma, sociální pedagog, spoluzakladatel centra Krok v Praze (a celého sdružení Proxima Sociale), spoluzakladatel ČAS, šéfredaktor bulletinu Éthum, supervizor, spolupořadatel celé řady konferencí, atd., má také významný podíl na vyjasňování pojmů nízkoprahovosti, zavádění standardů. Oblast NZDM také aktivně ovlivňuje stále.

Aleš Herzog, nejmladší ze všech čtyř, šéf Prevcentra Ulita Blansko. Jeho jméno je se zkratkou „NZDM“ hodně svázáno zejména v období posledních několika let, ať už jde o iniciaci založení a koordinaci pracovní skupiny ČAS, která vytvářela standardy nízkoprahových zařízení pro děti a mládež.

(http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=703)

Nutnost vzniku NZDM zpozorovali jako první streetworkeři. Zvláště streetworkeři si uvědomili nutnost nějakého bezpečně krytého místa, kde by bylo možné s klienty nerušeně pracovat (Bednářová, Pelech, 2003, s.49).

NZDM představují součást sítě sociálních služeb ČR. Tato zařízení často fungovala jako zařízení, centra, kde mohli mladí lidé trávit svůj volný čas. Před rokem 2006 nebyla NZDM tak, jak je známe dnes, ukotvena v zákoně ani nijak blíže specifikována. Ke sjednocení praxe vedl až zákon č. 108/2006 Sb. *o sociálních službách*, který jasně definoval, co je sociální služba, co je NZDM, jaké činnosti uživatelům NZDM nabízí. Tento zákon také vymezil kvalifikační předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka.

V souvislosti s tímto zákonem byly také v roce 2007 uzákoněny Standardy kvality sociálních služeb, které představují soubor kritérií, jež definují úroveň kvality poskytovaných sociálních služeb. Účelem těchto standardů je vymezení závazné normy kvalitní péče, kvalitní sociální služby.

1.1 Nízkoprahová zařízení v zákoně o sociálních službách

Zákon č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách* společně s prováděcí vyhláškou vstoupil v platnost dne 01. ledna 2007. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, jsou zde definována jako zařízení „poskytující ambulantní, případně terénní služby dětem a mládeži ohroženým sociálním vyloučením. Služba je určena rizikovým, neorganizovaným dětem a mládeži, kteří jsou ohroženi sociálně-patologickými jevy. Navázání kontaktu s cílovou skupinou je prostřednictvím nabídky volnočasových aktivit. Služba obsahuje výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba je poskytována bezúplatně. Cílem je zlepšit kvalitu života cílové skupiny předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí, vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována anonymně“ (z.č.108/2006 Sb.) a je určena pro děti a mládež ve věku od 6 do 26 let.

1.1.1 Poslání nízkoprahového zařízení pro děti a mládež

Každá organizace, tedy i NZDM, by měla mít jasně stanoveny své cíle a poslání. Jde o vyjasnění základního směru organizace. Poslání by mělo být vytvářeno všemi členy skupiny a mělo by být čas od času zrevidováno, zda je stále aktuální (Plamínek a kol., 1996)

Nízkoprahové kluby poskytují zázemí, podporu a odbornou pomoc dospívajícím v obtížné životní situaci. Posláním těchto zařízení je motivovat a podporovat děti a mládež k aktivnímu přístupu při řešení osobních situací zejména v období dospívání, poskytovat sociální služby a dostupnou nabídku volnočasových aktivit. (<http://www.podaneruce.cz/programy-a-pece/nizkoprahova-zarizeni-pro-deti-a-mladez/>)

. Bednářová, Pelech (2003) ve své publikaci vymezili poslání Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež jako „usilování o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním způsobu dětí a mládeže, které se ocitli v nepříznivé sociální situaci, poskytovat informace, odbornou pomoc, podporu a předcházet tak jejich sociálnímu vyloučení“ (Bednářová, Pelech, 2003, s. 35)

Mezi poslání patří poskytnout dětem a mládeži smysluplně prožívat volný čas pod dohledem pracovníků v bezpečném klimatu. Podporovat jejich rozvoj a sociální kompetence, tak aby byl uživatel schopen vyřešit svou situaci sám. Interpretace poslání NZDM umožňuje velmi široký rozsah, a je tedy na konkrétním zařízení, jak své poslání vymezí.

1.1.2 Principy a zásady nízkoprahového zařízení pro děti a mládež

Dané principy se snaží odbourávat bariéry, jenž by bránili cílové skupině vstupu do zařízení či využití nabízených aktivit a služeb. Jedním ze základních principů fungování NZDM je nízkoprahovost, kterou lze charakterizovat následovně:

- Zařízení vytváří prostředí, které je svým charakterem a umístěním blízké přirozenému prostředí cílové skupiny.
- Pro omezení přístupu uživatele ke službě není důvodem pasivita či názorová odlišnost.

- Uživatel má možnost zůstat v anonymitě. Jakákoliv dokumentace obsahující osobní údaje uživatele musí být vedena se souhlasem uživatele a s právem do ní nahlížet. Zařízení získává jen ty údaje uživatele, které jsou stanoveny jako nezbytné pro poskytování odborných a kvalitních služeb.
- Pro užívání služby není podmínkou členství ani jiná forma registrace. Pravidelná docházka do zařízení není podmínkou užívání služby. Uživatelé mohou přicházet a odcházet v rámci otevírací doby zařízení podle svého uvážení. Uživatel není povinen zapojit se do připravených činností.
- Služby sociálního charakteru jsou poskytovány bezplatně.
- Provozní doba služby odpovídá potřebám uživatele. Je k dispozici v době, kdy uživatel má podmínky přijít do zařízení (jak z hlediska dne, tak měsíce a roku). Zároveň je provozní doba služby stabilní a nedochází k jejím náhlým výpadkům.
- Službu může využít kdokoliv z cílové skupiny bez omezení, pokud svým chováním a jednáním neomezuje a neohrožuje sám sebe, ostatní uživatele, pracovníky či efektivitu služby (http://www.streetwork.cz/images/download/Pojmoslovi_text.pdf)

1.2 Pracovníci Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež

Práce s lidmi je velmi náročná sama o sobě, a proto je nutné klást velký důraz na výběr pracovníků. Ve výkonu sociální práce se odráží celá osobnost pracovníka, tudíž je pracovník tím nejvýznamnějším, co může zařízení uživateli nabídnout.

Základní požadavky upravuje zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, kde v § 109 a § 110 popisuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka. Dle § 109 „sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně první poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace.“

Kromě toho musí sociální pracovník splňovat další kritéria, jako bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odbornou způsobilost, vzdělání (vyšší odborné vzdělání, vysokoškolské vzdělání, absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů, apod.)

Tyto požadavky jsou stanoveny univerzálně, tudíž je musí splňovat každý sociální pracovník bez ohledu na to, v jaké oblasti sociální práce má uplatnění.

NZDM využívá dobrovolníky, kteří jsou nedílnou součástí pracovních možností zařízení. Podmínky spolupráce si určuje každé zařízení individuálně. Pouze jedna podmínka je totožná, a to věk dobrovolníka nad 18 let. Tyto osoby věnují svůj volný čas, své dovednosti bez nároku na odměnu.

1.3 Metody práce

Sociální práce s uživateli vyžaduje práci s měkkými technikami. Jedná se o schopnost úspěšné komunikace a spolupráce s různými typy lidí, schopnost přesvědčit, vcítit se a zvládat konflikty, schopnost vést a motivovat jiné lidi. V NZDM se nejčastěji využívají níže zmíněné metody:

Kontaktní práce – Jedná se o způsob a metodu práce, pomocí které vytváříme prostor a situaci pro realizaci drobných individuálních plánů - cílených intervencí. Jde o vytvoření základního pracovního rámce potřebného pro realizaci konkrétního výkonu (činností a služeb). Jedná se o specifický druh kontaktu s uživatelem, který vytváří dostatečnou vzájemnou důvěru a podmínky potřebné pro rozvíjení kontaktu a poskytování dalších služeb. Součástí kontaktní práce je hledání a upevňování hranic, komunikace s uživatelem a kultivování jeho schopnosti vyjádřit své potřeby a naučit se využívat existující nabídky služeb. Kontaktní práce má nejčastěji podobu rozhovoru v přirozeném prostředí uživatele (např. v kontaktní místnosti, na ulici, v klubu) (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 5,6).

Situační intervence - Je praktikována v situacích s výchovným obsahem formou sociálně pedagogické práce, jenž vzniká v prostoru zařízení. Pracovník při nich vstupuje do interakcí, jež vznikají mezi uživateli služby, přináší podněty, reflektuje situaci a používá další techniky, které vytváří či zvýrazní výchovný efekt situace (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 6).

Krizová intervence / Pomoc v krizi - řešení krizové situace, vzniklé v životě uživatele. Jde o diagnosticko-terapeutický přístup přispívající ke zvládnutí psychické krize. Může jít o pozorování chování uživatele s důrazem na posouzení aktuálního psychického stavu, rozhovor směřovaný k základní orientaci v příčinách krizového stavu, cílenou intervencí zaměřenou na zvládnutí potíží. Intervence obsahuje také návrh opatření. Rozsah intervence závisí na tom, zda pracovník je kvalifikován pro krizovou intervencí. Pracovník bez kvalifikace poskytne uživateli v krizi pomoc pouze v rozsahu akutní intervence s odkázáním na odborníka (eventuelně doprovodem) (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 6).

Případová práce - dlouhodobá individuální práce. Případová práce se děje plánovaně, při zachování tohoto postupu:

- společné vydefinování kontraktu
- vytvoření individuálního plánu a stanovení podmínek kontraktu
- vedení dokumentace, s kterou je uživatel obeznámen
- pravidelné revize kontraktu s uživatelem (zda se naplňuje kontrakt)
- práce je časově ohraničená, je stanoven její začátek a konec
- konzultace vedení případu uživatele na intervizních a supervizních setkáních týmu
- pravidelná reflexe

Skupinová práce / práce se skupinou - cílená aktivita poskytovaná skupině uživatelů, zaměřená na rozvoj psychosociálních dovedností, časově (prostorově) ohraničená. Práce s blízkými osobami - informační servis, poradenství poskytované blízkým osobám uživatele (rodiče, přátelé, kamarádi, ...), realizované pouze se souhlasem uživatele. (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 6)

1.4 Další poskytované služby

Služby, jenž jsou nabízeny v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež, můžeme dle standardů rozdělit na“

- **Obligatorní:** jedná se o základní nabídku, kterou by mělo zařízení nabízet
- **Fakultativní:** služby jsou poskytována na základě možnosti zařízení (Herzog, 2003, s.81)

Dále lze poskytované služby dělit na:

Informační servis uživatelů – Pracovník poskytuje uživateli specifické informace, nejlépe v kontaktní místnosti. Informační servis se provádí ústní formou, která může být doplněn také písemnou podobou, např. letáky. Tematicky mohou být informace zaměřeny na základní instrumentální témata (např. škola, rodina), sociálně právní a zdravotní témata (rizika užívání návykových látek, právní normy, apod.) či témata specifická na základě domluvy s uživatelem. (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 6).

Poradenství – Probíhá formou rozhovoru s uživatelem ideálně v samostatné místnosti, obsahuje vyhodnocení situace, nabídku rady či řešení, jenž vedou k odstranění obtíží. Jedná se o řešení aktuálních problémů a zvyšování působnosti uživatele tyto problémy řešit. Poradenství NZDM se nejvíce zaměřuje na záležitosti vztahů, rodiny, návykových látek, sexu, volného času a jiné. (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 6).

Zprostředkování dalších služeb (např. doprovod) – NZDM zprostředkovává dojednání návazné služby v zařízeních návazné péče, fyzický doprovod do těchto zařízení a asistenci při jednáních v těchto zařízeních. (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 6).

Zprostředkování dalších služeb – Jedná se o intervence, které jsou realizovány pracovníkem u institucí návazné péče či dalších institucí, jenž ovlivňuje uživatelův život. Kontakt je realizován se souhlasem a vědomím uživatele. Pracovník se s institucí spojí buď ústní či písemnou formou, případně telefonicky. (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 6)

Práce s blízkými osobami – Veškerý informační servis či poradenství poskytované blízkým osobám uživatele (např. rodiče, kamarádi,...) jsou realizovány pouze se souhlasem uživatele (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 7).

Pobyt v zařízení - Lze chápat pobyt uživatele bez čerpání dalších nabízených služeb. Uživateli je poskytováno teplo, světlo, místo k odpočinku či základní zázemí a volnočasové aktivity. Současně je uživateli umožněna realizace osobních aktivit. (ČAS - pojmosloví, 2008, s.7)

Volnočasové aktivity – Aktivity, které poskytují náplň volného času uživatelům, kteří nespádají do jiných výkonů NZDM. (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 7)

Preventivní, výchovné a pedagogické programy – Jedná se o speciální programy, vytvořené dle specifických potřeb cílové skupiny a dané lokality. Preventivní programy jsou míněny tzv. programy specifické prevence. Jedná se například o programy prevence užívá-

ní toulenu, prevence sexuálního zneužívání, preventivní programy obsahující předávání informací např. formou letáků, různé besedy pro uživatele, program rozvoje schopností a dovedností pro vstup na ZŠ (pro děti starší 6 let, kterým byl odložen zápis na ZŠ (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 7).

Jednorázové či příležitostné programy – Jsou míněny besedy, diskuse, komponované pořady a podobné aktivity, jež jsou realizovány v zařízení buď interními či externími pracovníky. Lze vymezit například jako skupinovou práci, informační servis či kontaktní práci (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 7,8).

Dlouhodobé programy – Zmíněné programy obsahují především předávání specifických znalostí, nácvik specifických dovedností a chování. Mají vytvořenou samostatnou strukturu v rámci provozu NZDM (cíle, cílová skupina, program). Součástí je evaluace výsledků, jejichž uplatňování prochází prostřednictvím standardních výkonů NZDM. Jedná se především o kontaktní práce, situační intervence, poradenství, komponované pořady, informační servis uživateli, besedy, diskuse. Tyto složky jsou vzájemně propojeny (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 8).

Doučování – Základní formou doučování školní či mimoškolní látky je forma individuální. Doučování skupiny lze provádět pouze na základě velmi specifických potřeb cílové skupiny a lokality (např. v sociálně vyloučených lokalitách, kde chybí další zařízení v rámci sítě služeb). Doučování může být poskytováno dlouhodobě (pravidelná pomoc s přípravou) či krátkodobě (asistence s domácí úlohou) (ČAS - pojmosloví, 2008, s. 8).

2 RODINA

Rodina lze považovat za jednu z nejstarších lidských institucí. Dle Matějčka (1994, s. 15) rodina vznikla zejména potřebou pečovat a ochraňovat potomstvo, učit jej a připravovat pro život.

Rodina se na jedné straně stává útočištěm před vnějším, podněty přesyčeným světem. Na straně druhé však ubývá chvil, kdy se celá rodina společně schází s cílem sdělit si své zážitky, radosti a starosti. Naopak roste počet rodin, kde se její členové jen potkávají, a nedostatek času pro společné chvíle je nahrazován materiálními prostředky, což se promítá do hodnotového systému dětí.

Rodina se stává izolovanější, přestává být zakotvena v širších společenských vazbách a tím se stává i citlivější na různé vnitřní otřesy. Dochází k diferencovanosti rodin podle socioekonomické úrovně, rodiny s nižšími příjmy se často zadlužují a tím se zvyšuje riziko jejich sociálního vyloučení, což má významný vliv na proces socializace. Neustále také roste míra rozvodovosti - ročně ztrácí trvalý a bezprostřední kontakt s jedním s rodičů až 30 000 dětí (Kraus, 2008, s. 83-86).

Vymezení pojmu rodina není jednoznačné. Je to důsledkem různorodosti rodiny, na kterou je možno nahlížet z různých hledisek (hledisko socializace, hledisko rolí apod.) a také důsledek proměnlivosti rodiny. Rodina není nikdy zcela identická. Proto v následující kapitole jsou vedena pouze ta vymezení rodiny, se kterými se osobně ztotožňuji.

Psychologický slovník (Hartl, Hartlová, 2000, s. 512) definuje rodinu jako „společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.“

Kraus (2008, s. 79) pojímá rodinu jako nejvýznamnějšího socializačního činitele, jenž stojí na počátku rozvoje osobnosti a má schopnost tento rozvoj ovlivňovat. Rodina, dle Krause, má nezastupitelné místo při předávání hodnot z generace na generaci.

Stoupenci **systemového přístupu** spatřují rodinu jako vzájemně provázaný systém - systém vzájemných vztahů, interakcí.

V jakémkoliv rodinném systému můžeme rozlišit několik subsystémů, které zastávají svůj specifický účel. Zásadním podsystémem je podsystém manželský, který hraje hlavní roli ve všech vývojových fázích životního cyklu rodiny. Kladný výsledek rodiny do značné míry je podmíněn schopností muže a ženy vytvořit si dobře fungující vztah. Následující podsystémem může být podsystém rodič-dítě, jenž počíná momentem otěhotnění ženy. Jakékoliv pozdější komplikace v tomto subsystému vždy naznačují nevyrovnanost rodiny. Neméně podstatný je i subsystém sourozenecký, ve kterém se dítě učí kooperaci, ústupkům i vzájemné podpoře (Sobotková, 2001, s. 25).

Každý podsystém musí mít zřetelně vymezenou hranici, a taktéž jasně vymezené podmínky k jejímu překročení. Pouze za takto vymezených podmínek je rodina schopna být funkční.

2.1 Funkce rodiny

Podstata rodiny je zejména ta, že právě rodina formuje dítě. Dítě si z rodiny ať už vědomě či nevědomě odnáší model pro svůj nastávající život. Rodina orientační pokládá kořeny hodnotového systému dítěte. Formuje postoje nejen k sobě samému, ale i k druhým. Vše, co se člověk ve své rodině naučí je podstatným základem pro jeho vlastní, prokreační rodinu. A z tohoto důvodu je v zájmu všech, aby rodina fungovala tak, jak má. Aby každý člen rodiny se v ní cítil dobře, a měl možnost si z ní odnést dobrý základ pro svůj budoucí život.

Podle Matějčka má rodina dvě základní funkce a to **zajistit citové uspokojení všem svým členům a připravit děti na život ve společnosti**. Zmíněné funkce se vztahovaly k rodině vždy, ale s průběhem času stále více nabývají na svém významu. Ve správném vykonávání těchto dvou funkcí je rodina nenahraditelná (Márová, 1985, s. 9).

Kraus (2008, s. 81-83) vymezuje funkce rodiny následovně:

- **Biologicko-reprodukční funkce** je podstatná nejen pro společnost jako celek (pro svůj rozvoj společnost potřebuje stabilní reprodukční základnu), ale i pro jedince tvořící rodinu.
- **Emocionální funkce** žádná jiná instituce nedovede vybudovat obdobné a tolik potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty. Od devadesátých let minulého století však ustavičně narůstá rodin, které tuto funkci plní s velkými obtížemi nebo neplní téměř vůbec. Narůstá tak počet dětí citově deprivovaných nebo týraných.
- **Ochranná (zaopatřovací, pečovatelská) funkce** spočívá v zabezpečení základních životních potřeb (biologických, hygienických a zdravotních) všech členů rodiny.
- **Rekreace, relaxace a zábava** - plnění této funkce se zaměřuje na trávení společného volného času, společnými zájmovými činnostmi, ve způsobu trávení dovolené aj.
- **Sociálně-ekonomická funkce** - rodina je pojímána jako velmi významná složka v rozvoji ekonomického systému společnosti. Členové rodiny se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu svého zaměstnání a zároveň se rodina stává významným spotřebitelem.
- **Socializačně-výchovná funkce** - rodina je první sociální skupinou, která učí dítě adaptovat se životu, osvojovat si základní návyky a podoby chování, které jsou v dané společnosti běžné. Hlavní úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života.

2.1 Rizikové faktory rodinného prostředí

Pokud jde o děti vyrůstající v rodině, pak všechny níže zmíněné typy ohrožení dítěte prostředím jsou v základě výrazem vztahové patologie a patologických interakcí rodičů (eventuálně náhradních vychovatelů) s dítětem. Rizikové faktory nacházíme přitom dosti často současně na straně rodičů, tak i na straně dítěte samého. (Říčan, Krejčířová, 2006, s.295)

Dle odborných publikací lze členit rizika na straně rodiče, rizika na straně dítěte a faktory na straně prostředí.

- **Rizika na straně rodičů:** je podmíněna individuální psychopatologií rodičů samotných – jedná se zvláště o vliv těžké deprese, závislosti na alkoholu a jiných psychoaktivních látkách, eventuálně i vliv psychotických poruch či poruch osobnosti u rodičů. Mezi nejzávažnější rizika patří především negativní zážitky rodičů samých z jejich vlastního dětství – do rizikové skupiny tedy patří rodiče, kteří byli sami v dětství deprimováni, týráni či zneužíváni. Dále mezi rizikové jsou zahrnovány svobodné matky a rodiče osobnostně nezralí s nedostatkem interakčních dovedností, s malou schopností empatie, a také lidé impulzivní, s nízkou frustrační tolerancí (Říčan, Krejčířová, 2006, s.295).
- **Rizikové faktory na straně dítěte:** jsou více ohroženy jednak děti postižené (mentálně, tělesně, smyslovým či jiným typem organického postižení CNS – tyto děti bývají pro rodiče obecně méně srozumitelné a odměňující) a dále děti s odlišnou reaktivitou v útlém věku – děti dráždivé, plačtivé, neklidné, dále zde můžeme zařadit děti pasivní a málo reaktivní či děti s tzv. „obtížným temperamentem“ (s nepravidelností fyziologických funkcí, převahou negativních emocí při silné celkové intenzitě emočních reakcí, s vysokou úrovní aktivity a sníženou adaptivitou) (Říčan, Krejčířová, 2006, s.295 - 296).

Rodiče mají často nedostatečné znalosti a očekávání o vývojově přiměřeném chování dítěte. V rizikových rodinách je nacházeno obecně méně empatie vůči dítěti, rodiče reagují na dítě často nekontingentně. Neposilují prosociální reakce dítěte a vykazují méně pozitivního příklonu k dítěti obecně. Dítě pak častěji užívá sociál-

ně negativní chování, na které následně rodiče reagují kontingentněji. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009, s.703).

- **Faktory na straně prostředí:** negativní vliv individuálních charakteristik rodičů i dítěte bývá podporován nepříznivými vlivy prostředí, ohroženy jsou zejména rodiny, které se musí vyrovnávat s četnými stresy, konflikty a chudobou. Rizikem je i sociální izolace rodiny, kdy se rodičům nedostává potřebné emoční ani instrumentální opory. Za rizikový faktor bývá ovšem považována i prodloužená separace matky od dítěte v časně postnatálním období (Říčan, Krejčířová, 2006, s.296).

Zmíněné typy faktorů se vzájemně kombinují a někdy hovoříme i o riziku dynamickém, tzn., že ani na straně rodičů, ani u dítěte nenacházíme významnější rizikové faktory, avšak individuální reaktivita, potřeby a očekávání obou jsou natolik odlišné, že přesahují možnosti vzájemné adaptace (např. snadno unavitelné dítě hyperaktivní matky či průměrné dítě ambiciózních rodičů) (Říčan, Krejčířová, 2006, s.296).

Z hlediska funkčnosti rodiny rozlišuje Dunovský **rodinu funkční**, ta je schopna zajistit dítěti dobrý vývoj. Dále **rodinu problémovou**, ve které dochází k poruchám některých funkcí, ale tyto poruchy neohrožují vývoj dítěte. Rodina je schopna problémy řešit sama, eventuálně s pomocí druhých osob. V případě, že se v rodině vyskytují vážnější poruchy rodinných funkcí, které již ohrožují zdravý vývoj dítěte, jedná se o **rodinu dysfunkční**. U takové rodiny je již nezbytná systematická pomoc odborníků. Závěrečným typem je **afunkční rodina**, kde jsou nedostatky natolik závažné, že rodina přestává naplňovat svůj základní účel, dítěti výrazně škodí nebo dokonce ohrožuje jeho existenci (Střelec, 2008, s. 114).

2.2 Rodina s narušeným prostředím

V praxi sociální pracovníci mnohdy pracují s rodinami, u nichž se problémy kumulují. Jedná se o tzv. mnohoproblémovou rodinu. Matoušek (2005) uvádí, že pro mnohoproblémovou rodinu je typický výskyt více než jednoho problému, a to v dlouhém časovém období – až přesahující více generací. Sociální pracovníci se s takovou rodinou přijdou

do kontaktu nejdříve na základě jednoho zjevného problému, avšak při podrobnějším seznámením se s rodinou zjišťují, že problémů v rodině je podstatně více.

Dle Matouška (2005) jsou finanční problémy (včetně neschopnosti hospodařit s financemi) a existenciální nouze klasickými aspekty mnohoproblémových rodin, které se dále kombinují s dalšími, jako např. závislost na návykových látkách, nezaměstnanost, duševní nemoci, nevyhovující bydlení, apod.

Rodinu s narušeným prostředím můžeme tedy charakterizovat jako rodinu, v jejímž prostředí se nachází jistý patologický jev. Může se jednat i o rodinu neúplnou, kde chybí vzor. V nefunkční rodině chybí citové vazby nebo se v rodině mohou vyskytovat nevhodné výchovné styly, apod. Jedná se o poruchu rodiny, která nastane, pokud rodina neplní základní požadavky, které jsou na ni ve společnosti kladeny. Taktéž je lze chápat jako určité nenaplnění eventuálně selhání některého z členů rodiny.

2.3 Sociálně slabá rodina

Již v předchozích kapitolách bylo zmíněno, že rodina je proměnlivá jednotka lidského společenství. Postavení rodiny, její funkce se ustavičně mění. Na proměnách rodiny mají vliv vnitřní, ale i vnější činitele nejrůznějšího rázu, jenž na rodinu mají pozitivní či negativní dopad. Dle Jandourka (2003) má významný vliv na průběh dětství socioekonomický status rodiny (jedná se o míru blahobytu a postavení ve společnosti) a také metody socializace, které při výchově upřednostňují rodiče.

Nerovné a rozdílné společenské postavení rodin či jejich členů ve společnosti nazýváme **sociální stratifikací**. Během života jedince dochází nejen ke společenskému vzestupu, ale i propadu, což je v odborné literatuře nazýváno **sociální mobilitou**.

Dnešní doba prochází několik let ekonomickou krizí, která se značnou měrou podílí na sociálním oslabení mnoha rodin. V případě, kdy jeden z členů rodiny ztratí zaměstnání, ocitá se rodina v tíživé situaci a její stabilita je narušena. Jedná se o narušení ekonomicko-zabezpečovací funkce rodiny.

Školský zákon č. 561/2014 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání modifikuje v § 16, odst. 1., děti sociálně znevýhodněné, jedná se o děti se „speciálními vzdělávacími potřebami“, které dle § 16, odst. 5 mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem

Dále je v §16 odst. 4 pojem sociální znevýhodnění, kde je definováno jako rodinné prostředí s nízkým sociálně-kulturním postavením, které může být ohroženo sociálně patologickými jevy. (zákon č. 561/2004 Sb.)

Chudoba a nízké příjmy rodiny jistě ovlivňují plnohodnotný vývoj dítěte. Nouze rodiny je spojena se sociálním vyloučením, jež rodiče a jejich děti výrazně omezuje. Předpokládá se, že o děti budou pečovat rodiče. Tudíž je chudoba dětí odvozena od chudoby rodičů. Jelikož děti nepřinášejí do rodiny žádné příjmy, je logické, že čím je jejich počet v rodině vyšší, tím je vyšší i riziko chudoby (Mareš, 1999, s.36).

Rodiny se mohou ocitnout v sociálním oslabení z nejrůznějších důvodů. Pod pojmem sociální oslabení či sociální propad považujeme určitý negativní jev. S ohledem na povahu práce můžeme pro naše potřeby definovat sociálně slabou rodinu, jako rodinu s nižšími příjmy, nižší úrovní vzdělání svých členů. Rodinu, která je více ohrožena nezaměstnaností a sociálně-patologickými jevy. Má nižší status a nižší kvalitu života. Nicméně sociálně slabší rodinou může být i rodina neúplná, s více dětmi či se zdravotně postiženým dítětem.

2.4 Sociální práce s rodinou

Péče o rodiny s narušeným prostředím nebo-li s dysfunkčními rodinami je zajišťována prostřednictvím státních orgánů sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), jež jsou zřízeny při obecních úřadech s rozšířenou působností, dále je zabezpečována ústavní výchovou a činností nestátních neziskových organizací.

Při práci s rodinami, se kterými je praktikována sociální práce, ať už jde o poradenství, sociálně aktivizační služby či samotnou sanaci rodiny, je nezbytné mít zmapované faktory, které ovlivňují rodinu i její funkci. Při sociální práci se jedná o pomoc rodinám s dětmi, jež se ocitly či nachází v krizové, případně dlouhodobé nepříznivé situaci. Sociální práci lze orientovat jak na dítě samotné, tak i na jeho rodinu. Je poskytována za účelem zamezení negativního vlivu, jež působí na děti a především na obnovení narušených funkcí rodi-

ny. Konkrétní formy pomoci daným dětem a jejich rodinám by měli sociální pracovníci vybírat citlivě po vyhodnocení aktuální situace v rodině.

Podmínky spolupráce s rodinou:

1. snažit se o vybudování důvěry mezi pracovníkem a členy rodiny, tzn., že rodina by měla vnímat pracovníka jako prostředek pomoci,
2. znát potřeby a problémy jednotlivých rodin,
3. mít k dispozici širokou škálu možných forem práce s rodinou,
4. ponechat rodině prostor, aby problém sama definovala, cíl práce stanovuje pracovníce až ve spolupráci s rodinou, přičemž vždy podporuje schopnost rodiny řešit náročnou situaci vlastními silami,
5. po celou dobu spolupráce se snažit rodinu motivovat a povzbuzovat, a tím posilovat její kompetence. (Metodické doporučení MPSV č 9/2009 k sociální práci s ohroženou rodinou, s.1, 2)

Rodina, ve které dochází k narušení její funkce, vyžaduje pomoc a podporu. Intervencí lze obnovit funkčnost rodiny do té míry, aby rodina byla schopna naplňovat své nejdůležitější poslání, a to vychovávat děti. Jedním ze zásadních nástrojů, jehož prostřednictvím lze udržet dítě v rodině a pomoci členům rodiny je sanace. Využití sanace směřuje ke snižování počtu dětí v ústavěch či ke zkracování doby jejich pobytu. Česká republika je v současnosti neustále kritizována za vysoký počet dětí, jenž jsou umístěny v zařízeních ústavního typu (Bechyňová, Konvičková, 2008).

Sanace rodiny je legislativně upravena v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí. Novela č. 134/2006 Sb., společně se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách vymezuje sanaci jako sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi. Jedná se o službu sociální prevence pomáhající zabránit sociálnímu vyloučení osob, jenž jsou ohroženy z důvodů krizové sociální situace, životními návyky a způsobem života vedoucím ke konfliktu se společností. Dále sociálně znevýhodňujícím prostředím a ohrožením práva a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem daných služeb je pomoci jedincům k překonání jejich nepříznivé sociální situaci a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.

V programu sanace rodiny jsou zapojovány rodiny, kde dlouhodobě dochází k velmi obtížné sociální situaci, mnohdy přetrvávající generačně.

3 NABÍDKA ZAŘÍZENÍ PRO VOLNÝ ČAS NA UHERSKOHRADIŠŤSKU

Někteří mladí lidé žijí a rozvíjejí se v úzkém spojení a v souladu se svým prostředím, na jehož rozvoji se začínají sami podílet. Jiní vůči němu zůstávají neutrální, další se však podávají nežádoucím vlivům a jejich vztahy k prostředí se stávají konfliktními. Z mnoha příčin proto obce a regiony zvyšují zvláště od devadesátých let 20. století koncepční i praktickou pozornost věnovanou volnočasovému životu a výchově dětí a mládeže (Hofbauer, 2004,s.116).

Obce a regiony jsou tedy významným činitelem vytvářející podmínky i pro účast dětí a mládeže na volnočasových aktivitách a životě společnosti. Na Uherskohradištsku se můžeme setkat s následujícími typy mimoškolních zařízení:

- **Dům dětí a mládeže Šikula:** příspěvková organizace Města Uherské Hradiště. Hlavním účelem je poskytování výchovy a vzdělávání mimo vyučování a plnění rekreační funkce. (<http://www.ddmsikula.cz/>)
- **Základní umělecká škola:** pedagogickým působením rozvíjí hudební stránky žáka. (<http://www.zusuh.cz/>)
- **Umělecká sdružení:** např. Sbor svatého Pluka – jedná se o rockový sbor, který byl založen v roce 1995 studenty Gymnázia v Uherském Hradišti jako recese na tamější dlouho trvající sbor Svatopluk (<http://www.svatopluk.com/>)
- **Občanská sdružení:** Nadace děti – kultura – sport (<http://www.nadacedks.cz/>), S-klub , Sokol - nabízí rozmanité sportovní vyžití pod dohledem vyškolených cvičitelů. Jedná se obvykle o rekreační formu sportovní gymnastiky (<http://www.sokol.cz/jednoty-uherskehradiste/>), Brontosaurus- hnutí nabízí zájmové akce pro děti a mládež (<http://www.brontosaurus.cz/>), Junák – jedná se o mezinárodní výchovné hnutí pro děti (od 6 let) a mládež. Hlavním úkolem je podpořit rozvoj osobnosti mladých lidí, jejich duchovní, mravní, intelektuální, sociální a tělesné schopnosti. (<http://www.psohlavci-uh.cz/>).
- **Městské informační centrum pro mládež v Uherském Hradišti:** spolupracuje s řadou veřejných institucí i soukromých subjektů, poskytuje informace o školách, volném čase, ekologii, apod. (<http://www.uherske-hradiste.cz/>)

- **Další vzdělávání:** region Uherské Hradiště nabízí čtyři jazykové školy,
- **Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež TULiP:** se budeme blíže věnovat v následující kapitole (<http://uhradiste.charita.cz/hlavni-strana/nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-tulip>; <http://www.klubtulip.cz>)

3.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež TULiP

Oblastní charita původně založila Kontaktní a poradenské centrum, kde bylo pracováno jak s uživateli drog, tak i s neorganizovanou mládeží, což samozřejmě přinášelo jisté nesrovnalosti.

Kontaktní centrum pro drogově závislé jedince se poté osamostatnilo a změnilo název. Zachovalo se Kontaktní a poradenské centrum a později se přejmenovalo na Centrum volného času. Zde vykonávali sociální práci dva terénní sociální pracovníci, jenž organizovali různé zájmové kroužky na základních školách (taneční, flétna, dramatický, fotografický, sportovní hry), připravovali letní tábory a víkendové pobyty. Od daného způsobu práce se postupně upouštělo a začínalo se přicházet za dětmi na sídliště a pracovat s nimi venku, vznikala streetwork.

Pracovníci centra v roce 1999 absolvovali kurz pro začínající streetworkery a od této doby se Kontaktní a poradenské centrum začalo postupně profilovat na nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.

NZDM TULiP je členem České Asociace Streetwork (Č.A.S.), která slučuje nízkoprahová zařízení pro mládež v rámci celé ČR. Pracovní skupiny nízkoprahových klubů Zlínského kraje mají za úkol kolektivně usilovat o rozvoj oboru na krajské úrovni. Jedná se především o vyvinutí kontaktů s institucemi, konání společných setkání, volnočasové aktivity, sportovní akce a prezentují zařízení na veřejnosti.

Obr. 1. Logo TULiP – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

NZDM TULiP měl rozhodnutím Krajského úřadu Zlínského kraje uděleno pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí, a to do 17. 03. 2014.

Pověření SPOD bylo uděleno v rozsahu:

- vyhledávání dětí, na něž se sociálně-právní ochrana zaměřuje
- pomoc rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě
- činnost zaměřená na ochranu dětí před škodlivými vlivy a předcházení jejich vzniku
- zřizování a provoz zařízení sociálně-výchovné činnosti
- zřizování a provoz výchovně rekreačních táborů pro děti

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež TULiP pracuje s cílovou skupinou klientů v rozmezí věku 12-26 let. Uživateli služeb jsou zejména děti a mládež, jenž se ze sociálních důvodů nemohou, případně nechtějí připojit do standardních volnočasových aktivit, vyhýbají se standardním formám institucionalizované pomoci a péče, upřednostňují pasivní formu trávení volného času, eventuálně žijí vyhraněným životním stylem.

TULiP usiluje o sociální začlenění a pozitivní přeměnu v životním způsobu dětí a mládeže, jenž se ocitly v nepříznivé sociální situaci. Dále svým uživatelům poskytují informace, odbornou pomoc, podporu a pomáhá tak předcházet jejich sociálnímu vyloučení.

Rok	2010	2011	2012	2012	2014
Kontakt	3195	2833	2340	2492	2316
Intervence	1607	1322	915	968	890
Počet zájemců o službu	91	100	109	114	88
Počet uživatelů	138	108	68	75	90

Tab.č. 1 statistický údaj NZDM TULiP za období 2010 - 2014 zdroj: KISSOS

Kontakt	Jen osobní setkání s uživatelem či zájemcem o službu. Kontakt v ambulantních službách: výskyt uživatele či zájemce ve službě /den (návštěvnosti). Kontakt v terénních službách: počet setkání pracovníka s uživatelem či zájemcem o službu za den.
Intervence	Odborná pomoc pracovníka, která je ve prospěch uživatele či zájemce o službu bez stanovení minimální délky, o které existuje písemný záznam. Dle doporučení je však minimální délka intervence 30 minut, přičemž do této doby je započítána i příprava pracovníka na intervenci, vlastní intervenci, sebereflexi pracovníka a provedení záznamu o intervenci. Během jednoho dne může být u uživatele, eventuálně zájemce o službu vykázána jedním pracovníkem pouze jedna intervence, a to i v těch případech, kdy byla intervence poskytnuta v několika oddělených časových úsecích. 1 pracovník; 1 uživatel/1 intervence/den. V případě, že jsou v jeden den poskytnuty 2 intervence jednomu uživateli různými pracovníky, pak počet vykázaných intervencí: 2 pracovníci; 1 uživatel= 2 intervence/den.
Počet zájemců o službu	Souhrnný počet osob (zájemců o službu) za sledované období, kteří zatím nejsou uživateli služby – nemají uzavřenou smlouvu o poskytování sociální služby.
Počet uživatelů	Uživatelem se rozumí osoba, která má uzavřenou písemnou nebo ústní smlouvu o poskytované službě. Opakující se uživatel je ve sledované etapě počítán jako jeden.

Tab.č. 2 charakteristika úkonů, zdroj: KISSOS

měsíc	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	Prosinec	TOTAL
kontakt	206	299	232	248	176	162	70	109	175	250	234	155	2316
Individuální intervence	70	75	69	55	58	45	36	48	67	129	99	71	822
Skupinové intervence	7	7	2	9	3	2	3	8	5	10	8	3	67
Interdiscipl. Intervence	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Intervence celkem	78	82	71	64	61	47	39	56	72	139	107	74	890
PK	8	7	1	5	1	2	2	1	1	6	3	2	32
PKK	25	53	36	32	4	1	6	10	9	28	23	12	239
Otevřeno dní	16	16	17	17	14	17	18	17	18	19	15	12	196
Průměrná návštěvnost	12,87	18,69	13,65	14,59	12,57	9,53	3,89	6,41	9,72	13,16	16,6	12,92	11,81

Tab.č.3 statistické údaje NZDM TULiP za rok 2014, zdroj: KISSOS

Účelem NZDM TULiP je nabízet dětem a mládeži bezpečný prostor pro svou sebe-realizaci a pro trávení svého volného času. Také doprovází uživatele obdobím jeho dospívání, poskytují pomoc a podporu v obtížných životních situacích, jež zprostředkovávají prostřednictvím příslušných sociálních služeb.

3.1.1 Cíle NZDM TULiP

Cílem NZDM TULiP pro zabezpečení neorganizovaným dětem a mládeže je následující:

- podporu pro zvládnutí obtížných životních událostí
- snížení sociálních rizik vyplývajících z konfliktních společenských situací, životního způsobu a rizikového chování
- zvýšení sociálních schopností a dovedností
- podporu sociálního začlenění do skupiny vrstevníků i do společnosti, včetně zapojení do dění místní komunity
- nezbytnou psychickou, fyzickou, právní a sociální ochranu během pobytu v zařízení a podmínky pro realizaci osobních aktivit. (<http://www.klubtulip.cz>)

Lidem **od 21 do 26 let** nabízí sociální služby pouze individuální formou /např. poradenství, infoservis, doprovázení atd.

Důležitým cílem poskytované služby NZDM TULiP je informovaný uživatel, který dokáže zvládnout kritické období dospívání a je schopen smysluplně trávit svůj volný čas, umí pracovat s informacemi a samostatně řešit krizové situace ve svém životě. (<http://www.klubtulip.cz>)

Dlouhodobé cíle služby (2011- červenec 2015):

1. Podpora dospívajících ve zvládnání krizí a obtížných situací v jejich každodenním životě
2. Minimalizace sociálních rizik vyplývajících z konfliktních společenských situací, životního způsobu a rizikového chování
3. Mladý člověk schopný aktivně a smysluplně trávit svůj volný čas
4. Sociální služba založená na dodržování práv uživatelů, profesní etiky kontaktní práce a poskytovaná dle principů nízkoprahovosti (<http://www.klubtulip.cz>)

3.1.2 Nabídka poskytovaných služeb NZDM TULIP:

Základní činnosti poskytované v NZDM dle vyhlášky 505/2006 Sb.:

a) Výchovné a vzdělávací a aktivizační činnosti

1. zajištění podmínek pro přijatelné volnočasové aktivity (možnost využití prostoru klubu k vlastním nebo řízeným aktivitám).
2. pracovně výchovné činnosti s dětmi (volnočasové akce, tvořivé dílny)
3. nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních dovedností (základní sociální poradenství a informační servis, psychosociální hry, programy rozvoje sociálních dovedností)
4. zajištění podmínek pro přiměřené vzdělávání (doučování a pomoc při přípravě do školy, bezplatné využití PC pro vzdělávací účely)

b) Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím

- aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích odehrávajících se ve společenském prostředí (kontaktní práce v klubu, skupinové aktivity, situační intervence)

c) Sociálně terapeutické činnosti

- socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporující sociální začleňování osob (volnočasové akce, programy, besedy a přednášky v rámci prevence sociálně patologických jevů, individuální i skupinové intervence)

d) Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

1. Pomoc při vyřizování běžných záležitostí (např. doprovod nebo jednání s institucemi ve prospěch uživatele)
2. Pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporující sociální začleňování osob (např. doprovod do rodiny), (<http://www.klubtulip.cz>)

3.1.3 Zásady poskytování služeb uživatelům TULiP

- **nízkoprahový princip** - umožnění maximální dostupnosti a přístupnosti, možnost využít služeb anonymně, bezplatně, dobrovolně, není nutná přihláška či pravidelná docházka.
- **individuální přístup** - ke každému uživateli volíme individuální přístup s ohledem na jeho osobnostní jedinečnost, jeho potřeby a specifčnost problému, na jehož řešení se s ním podílíme.
- **aktivizace k řešení své nepříznivé situace** - pracovníci opakovaně nabízí aktivity, do kterých se uživatelé mohou dle svého rozhodnutí zapojit, podávají informace o důsledcích neřešení problémů.
- **podpora samostatnosti** - pracovník poskytuje informace, na jejichž základě se uživatel má možnost samostatně rozhodovat. Při nabízených činnostech dávají pracovníci prostor pro samostatné jednání a seberealizaci uživatelů (např. návrh a realizace vlastní akce uživatele, manuální dovednosti při akcích - táborák, montáž zahradního nábytku, vaření).
- **kvalita a profesionalita** - snažíme se službu zajišťovat v náležitě kvalitě tak, aby ji poskytovali erudovaní pracovníci, kteří jsou stále proškolení v dané problematice, jsme členy České asociace streetwork (ČAS) sdružující nízkoprahové služby v ČR a členy Pracovní skupiny NZDM Zlínského kraje. Pracovníci zařízení poskytují služby v souladu s platnou legislativou, předpisy organizace, metodikou zařízení a etickými kodexy.
- **rovnost, důvěrnost** - nabízíme rovný přístup ke všem uživatelům a zachování důvěrnosti ve všech sdělovaných informacích (pokud nepodléhají oznamovací povinnosti).
- **partnerství a respekt k uživatelům služby** - při jednání s uživatelem k němu přistupujeme partnersky, nepovyšujeme se nad ním, ani jej neponižujeme a zachováváme všechna jeho práva a lidskou důstojnost. Pracovníci vždy respektují volbu a rozhodnutí uživatele při řešení jeho problémové situace.
- **křesťanský princip** - při poskytování služby se nezříkáme křesťanských hodnot a hlásíme se ke čtyřem pilířům charitní práce dle Etického kodexu charity ČR - pravdě, lásce, spravedlnosti, svobodě. Uživatelé mají možnost využívat také duchovní podpory nebo se účastnit veřejných akcí pořádaných Oblastní charitou (např. Mše svatá, zaměřené besedy, Velikonoční oslavy). (<http://www.klubtulip.cz>)

Volba programů NZDM TULiP respektuje nízkoprahový charakter nabídky a respektuje možnost volby uživatelů služeb. Uživatelé mají možnost se podílet na činnosti zařízení a tak ji ovlivňovat. Dále mají uživatelé možnost zapojit se do programové nabídky, která je vytvářena NZDM TULiP.

Uživatelé mohou využívat nabízené služby během celého kalendářního roku vždy od pondělí až do pátku, a to od 14.00 – 19.00 hodin vyjma středy, která slouží k administrativním záležitostem. Během letních prázdnin je provoz klubu omezen.

3.1.4 **Jednání se zájemcem o služby**

Zájemce o služby se na základě osobního kontaktu s pracovníkem seznámí s nabídkou NZDM TULiP, která je přizpůsobena na aktuální problém zájemce s návazností přímého použití rané intervence. Kontakt se zájemcem následuje nabídkou aktivit a klubových činností případně nabídkou pomoci při řešení problému klienta. Forma uzavírané dohody je převážně ústní. Na základě zákona o sociálních službách je v TULiPu záznam o dohodě veden i písemně.

K zájemcům o službu:

- Seznámit je se službou (kdo jsou, co jsou, co nabízí, principy služby a cílová skupina, otvírací doba, základní pravidla a práva klubu, házení vršků, letáčky)
- Zapsat je do PPK tabulky (jedná se o předprvokontakt - návštěva zájemce o službu (nemá doposud uzavřenou smlouvu)) na službě
- Vytvořit v programu v PC nového klienta, připnout mu zkratku PPK
- Do „žurnálky“ (to je takový sešit, kam se dělá zápis z každého dne - co se stalo, kolik uživatelů apod.) zapsat PPK a jméno dotyčného (s číslem, po kolikáté tu je); nezapočítává se do klasických uživatelů

- Existuje Sešit k odmítnutým zájemcům → pokud je klub plný (15 lidí v daný okamžik) a dojde nějaký zájemce o službu, odmítnete jej a vysvětlíte mu situaci a doporučíte mu, aby došel tak za půl hodiny, pokud bude mít zájem.

K uživatelům služeb:

- Aby se mohl zájemce stát uživatelem, je potřeba uzavřít dohodu
- Dohoda se uzavírá nejpozději do 8. návštěvy na klubu (nejčastěji zhruba po 5.- 6.)

Při uzavírání dohody:

- 1) Vyplnit vstupní dotazník
  - 2) Seznámit uživatele se vším kolem skrze „První skok“ na klubu
  - 3) Uzavřít dohodu (nemusí se podepsat, ale je to lepší), na dohodu vepsat její číslo
  - 4) Pokusit se najít vhodný adaptační cíl (pokud to je možné, udělá se z toho rovnou individuální plán uživatele, domluví se na krocích a pak to zaneste na individuální plánování → vyplňování se převážně nechává až po uzavírání dohody, poté se nechá odsouhlasit =podepsat)
  - 5) Vyplnění a podepsání souhlasu k poskytnutí souhlasu se zpracováním osobních údajů
  - 6) Uživateli dát jednu dohodu, kopii Prvního skoku, propagační pero či jiné propagační předměty
  - 7) Plácnout si
  - 8) Pokud to jde, tak mu rovnou podstrčit „Nožku“ k nalepení na zeď a obdarovat jej plackou „Mám svou stopu na TULiPu“
- Napsat si intervenci „Uzavření dohody“ do intervenčního sešitu
  - V „žurnálce“ jej zapsat jako PK a jeho jméno

- V evidenci odstranit značku PPK, přidat klíčového pracovníka, změnit i „volačku“ (např. pokud se smlouva uzavírá v dubnu tohoto roku, volačka bude 4/2015)
- Do evidence následně zanést zjištěnou kazuistiku, dohodu s adaptačním cílem, případně i individuální plán daného člověka (tento adaptační plán by se měl zrevidovat nejpozději do 2 měsíců)
- Fyzickou složku si zakládá daný klíčový pracovník do svého šanonu → složka musí být uložena v uzamykatelné kartotéce
- Klíčový pracovník zodpovídá za individuální plánování poskytování služby se svými klienty – tak jednou za 2 měsíce si s danými lidmi sedne a „pokecá“ o životě, zjistí co je nového, jejich potřeby → nemusí vždy vyjít, že daný člověk má jasný cíl, ze zákona je však potřeba aby byli v **procesu individuálního plánování**, což tímhle „pokecem“ zajistí → napíše se intervence individuálního plánování; případně nové a zásadní informace ke kazuistice a klidně i svoje poznámky pod čarou k danému rozhovoru (např. že jste si všimly skryté zakázky atp.)
- Revizi ke vzniklému plánu si pracovník nastaví dle jeho charakteru (např. dlouhodobé doučování na půl roku; vztahy s rodiči např. na 3 měsíce atp.); při revizích dávají zpětné vazby, na to jak daného člověka vidí, nebo jak se jeví, jak se s ním spolupracuje

V TULiPu je nastavený počet návštěv pro zájemce o službu cca 8; povětšinou se smlouva uzavírá po 5-6 návštěvách a z PPK se stal PK (tedy uživatel s uzavřenou smlouvou) - tyto návštěvy ale musí být v rámci 3 měsíců, pokud daná osoba docházela namátkově - třeba jen jednou za půl rok, většinou zůstane téměř věčným „PPKáčkem“, pokud tedy neřeší něco, kvůli čemu je potřeba uzavřít dohodu a nevznikne na základě toho individuální plán.

3.1.5 Ukončení služby

Sjednaná služba se ukončuje naplněním smlouvy. Pracovník před ukončením služby informuje ostatní zaměstnance o této skutečnosti. Zhodnotí se, jak byly naplněny cíle služby, případně další postup jako např. předání do péče jiného zařízení.

Kritéria pro ukončení služby ze strany uživatele:

- uživatel již nemá zájem o služby poskytované zařízením
- pracovníci zařízení neplní uzavřenou dohodu s uživatelem
- pracovníci porušují pravidla a podmínky poskytované služby
- pracovníci nedodržují obecně závazné předpisy a zákony
- uživatel je nespokojen s poskytovanými službami zařízení
- uživatel se rozhodl využít služeb jiného zařízení

Důvod pro ukončení služby ze strany zařízení:

- dlouhodobé a opakované porušování dohod ze strany uživatele, zneužívání pracovníků a služeb pro jiné cíle
- velmi závažné porušení pravidel a podmínek poskytování služeb (např. napadení pracovníka)
- nemožnost zařízení poskytovat uživateli služby (z důvodů omezení finančních, personálních a jiných zdrojů).

4 TERMINOLOGIE VOLNÉHO ČASU

V literárních dílech o volném čase nacházíme početné úsilí o definici volného času. Ukazují tak velkou rozmanitost jednotlivých významů. Nejčastěji poukazují např. na sociologické, psychologické, ekonomické momenty volného času.

V historii nalézáme trojí hodnocení volného času:

- **optimistické**, které ve volném čase spatřuje smysl a cíl života,
- **skeptické**, jež zdůrazňuje negativní stránky (zahálčivost, prostor pro neřesti a manipulovatelnost, nudu),
- **realistické**, které posuzuje význam volného času a jeho eventuální reálné zneužití (Čihovský In Hodaň 2002).

Volný čas je významným elementem života každého jedince. V různých věkových obdobích člověk nalézá různé způsoby trávené volného času. Naplňování volného času bývá často spojováno s otázkou životního stylu jedince, ale také otázkou životního stylu celé společnosti. Kraus (1999, s. 31) hovoří o způsobu využívání volného času a souvislosti mimo jiné i s vývojem naší společnosti po listopadu 1989, kdy začalo docházet k zásadním společenským obrátům. Dá se tedy říci, že trávení volného času současné mladé generace je obrazem naší společnosti.

S ohledem na zaměření diplomové práce se jeví jako nejvhodnější definice formulovaná klasikem volného času Joffre Dumanzedierem, který volný čas chápe jako „souhrn činností, které může člověk provozovat s plnou libovůlí, buď pro odpočinek nebo pobavení, či pro rozvoj svých znalostí nebo nezištné školení, pro svou dobrovolnou účast na společenských záležitostech nebo svobodnou tvůrčí činností poté, když se uvolnil ze závazků pracovních, rodinných i společenských (Jíra, 1997)

Nemalou roli zde také hraje i nahlížení na volný čas samotnou mládeží. Může zde docházet k významným rozdílům jak při výkladu obsahu, tak i činností prováděných ve volném čase (např. domácí práce, příprava do školy, apod).

Institut dětí a mládeže MŠMT ČR v letech 1992 – 1996 uskutečnil několik výzkumů, kdy ze závěrů jednoho z nich, který byl proveden mezi moravskými středoškoláky, zjišťo-

val, co mladí lidé považují za volný čas, vyplynulo, že pro většinu z nich je to čas, kdy se mohou věnovat svým zájmům a zálibám, kdy mohou chodit do přírody, odpočívat a rekreovat nebo se věnovat sportu či kulturnímu vyžití (Jíra, 1997).

4.1 Funkce volného času

Volný čas, respektive funkce volného času lze vymezovat vždy v určité době a na základě uspokojování vlastních potřeb a zájmů. Za nejpodstatnější funkci osobně považují následující dvě charakteristiky:

- Za základní funkci volného času lze považovat odpočinek a relaxaci. V současné době se vyžaduje plně výkonný jedinec především po pracovní stránce. Aby bylo možné současné požadavky plnit, je nezbytné, aby jedinec svou zátěž dostatečně a pravidelně obnovoval jak po stránce fyzické, tak i psychické.
- Vyhovující způsob trávení volného času je jedním ze základních podmínek k předcházení patologickým jevům společnosti. Dá se říci, že se jedná o funkci ochrannou.

Subjekty jako je škola, obec či další zařízení věnující se volnému času a především rodina se nejvíce podílí na výchovném působení dítěte. Optimální dohled pedagoga (ať se jedná o rodiče, vedoucího či učitele) při výchově k volnému času poskytuje dítěti možnost přispívat k celkové příznivé kultivaci své osobnosti tím, že si fixuje morální a etické normy, rozvíjí se dovednosti a uspokojují své potřeby. Dle Pávkové (2003) lze funkci výchovy rozdělit na níže zmíněné funkce:

- **Výchovně – vzdělávací funkce:** Jedná se o funkci, na níž je kladen velký důraz. Jednotlivé organizace věnující se volnočasovým aktivitám mají svou specifickou náplň a legislativně vymezené poslání pro zajištění rozličných a zajímavých činností, jež motivují ke společensky žádoucímu trávení volného času (Pávková, 2003, s. 39-40).
- **Zdravotní funkce:** Tato funkce úzce souvisí s životním stylem. Je-li funkce správně plněna, přispívá k vytváření zdravých návyků a zkvalitnění životního stylu. Jedná se zejména o kompenzaci tělesné aktivity – sport vůči dlouhému sezení

a učení se ve škole a poté i doma. Neméně důležitou roli zde hraje i duševní pohoda, kterou je možné podporovat v přímém, hygienicky nezávadném prostředí a mezi oblíbenými lidmi. Také stravování dotváří zdravotní stránku funkce výchovy. Děti by měly být vedeny ke správné životosprávě nejen rodiči, ale i školou a obcí, apod. (Pávková, 2003, s. 40).

- **Sociální funkce:** Je úzce spjata s utvářením pozitivních sociálních vazeb ve svém okolí. Z pohledu rodiny a rodinné výchovy je funkce výchovy spojena s procesem socializace. Rodina, ale i ostatní instituce tuto roli plní rozvojem sociálních dovedností, do níž lze začlenit i komunikaci a společenské chování. (Pávková, 2003, s. 40).
- **Preventivní a rozvojová funkce:** Rodiče by měli věnovat pozornost volnému času svých dětí. V podstatě by měla vycházet z jejich představy preventivní ochrany před nežádoucími jevy společnosti. Prevenci je nutno chápat jako systém, jehož podstatou je zaměření se na sociálně-patologické jevy. Na prevenci lze nahlížet ve třech směrech: Primární prevenci: která oslovuje celkovou populaci, jež není přímo ohrožena negativními jevy. Sekundární prevenci: tato se zaměřuje na jedince, kteří jsou ohroženi patologickými jevy, tzn., že mají mnohem vyšší sklon stát se aktérem či obětí kriminality. Terciální prevence: usiluje o léčbu, respektive o zabránění recidivy u jedinců, kteří jsou negativními jevy zasaženi. (Pávková, 2003, s. 41).

Vezmeme-li v úvahu, co preventivně na děti působí, lze říci, že jde již o účelnost a usměrňování volnočasových aktivit. Při trávení volného času hraje významnou roli jeho prožitek. Pokud aktivita ve volném čase dítěti umožňuje rozvinout i jeho potenciál schopností a nadání, pak již nehovoříme pouze o preventivní službě funkce, ale také i o složce rozvojové (Pávková, 2003, s. 41).

4.2 Věkové zvláštnosti dětí a mládeže v souvislosti volného času

Hofbauer (2004) uvádí, že na mladém člověku se způsob trávení volného času může projevit jak pozitivně, tak i negativně. Tudíž je velmi podstatné, aby se mládež učila svůj

volný čas využívat plnohodnotně a převáděli si jej do svého budoucího života a na své potomky.

Z tohoto důvodu je podstatným faktorem při výběru obsahu volnočasových aktivit a jeho náplně i samotný věk jedince. Dospívání lze vnímat jako významné životní období, které přináší mnoho zátěžových situací, ale i nových výzev. Odborná publikace Pavla Říčana *Cesta životem* popisuje lidský život od jeho počátku až po skon. Je zde také zmínka o využití volného času s ohledem na věkové období jedince.

- **Pubescence (11 – 15 let):** Období pubescence je snad z celého života nejdramatičtější a nejzajímavější. „Zaměstnání pubescentů ve volném čase odpovídá jejich větší rozumové i celkové vyspělosti a má – vedle školy – stále rostoucí význam pro vývoj všech složek osobnosti“ (Říčan, 2004, s 176). Dále se Říčan zmiňuje, že se mládež věnuje četbě. Chlapci se zajímají o bojové hry, technické stavebnice. Jak chlapci, tak i dívky rádi hrají složitější karetní a stolní hry. Také se zajímají o sport. Pubescenti, dle Říčana, milují tajemství (Říčan, 2004, s. 176-177).
- **Adolescence (15 – 20/22 let) :** V tomto období se mladý člověk potýká s mnoha životními změnami, které souvisí s jeho sebepojetím, vztahy a sociálními rolami.
„ Adolescent je na tom s časem skutečně špatně. Především ho musí spousta prozáhat, hlavně s prominutím – prokecat. Ve dvou nebo v malých skupinkách, cestou ze školy nebo na plovárně, často u telefonu- hodiny a hodiny zaujatých hovorů“ (Říčan, 2004, s. 200)

Poláčková (Poláčková in Kraus, 2001, s. 165 – 167) uvádí, že adolescenti ve věku 15 – 22 let se věnují aktivitám, kdy četnost aktivit do určitého věku roste a později naopak upadá. Jedná se např. o poslech CD přehrávače, návštěva diskotéky, kaváren, odpočinek, schůzky s partnerem. Nejaktivnějším obdobím z hlediska množství a náplně volného času je věk kolem 17 let. Následně nastává redukce a ochuzování.

Dnešní mládež však spíše tíhne k moderní technice. Počítače, internet, mobilní telefony, DVD přehrávače a další „hračky“ moderní doby jistě neodmyslitelně patří k volnému času mládeže, a to formou počítačových her, komunikace s přáteli, apod. Nepříznivým jevem současnosti je tedy skutečnost, že děti a mládež upřednostňují pasivní trávení volného času před aktivním, což mnohdy přivádí k nežádoucímu chování, které může směřovat až k delikvenci a rodiče mnohdy nezasáhnou a nepodpoří své děti k aktivnější formě trávení volného času.

4.3 Volný čas a rodina

Vliv rodiny na budoucí průběh života jedince je zásadní. Má značnou zodpovědnost za výchovu a ucelený rozvoj osobnosti dítěte. Rodiče jsou primárními modely svých dětí a učí je formovat si celkový pohled na svět, čímž jim svým způsobem vytváří prvotní kořeny vlastního životního stylu života. K utváření vztahu k volnému času v rodině, jsou dle Pávkové (2002) důležité následné skutečnosti:

- „o jaký typ rodiny se jedná, jaké je způsob rodinného soužití, zda se jedná o rodinu malou nebo velkou, uzavřenou či otevřenou, jaký je věk rodičů i dětí, počet dětí, jejich pohlaví, styl rodinné výchovy, apod.“ (Pávková, 2002, s. 45)
- „jaké jsou zájmy, jak si je navzájem tolerují, jaký význam se jim přikládá, i kolik finančních prostředků jsou svým koníčkům i koníčkům dětí ochotni věnovat.“ (Pávková, 2002, s. 45)

Rodič jako iniciátor, inspirátor a realizátor v jedné osobě by měl své děti učit, jak by měly přistupovat k volnočasovým aktivitám, aby později byly samy děti schopné uplatňovat shodné zásady a postoje k volnému času i ve svých rodinách. V publikaci *Děti, mládež a volný čas* Hofbauer (2004) poukazuje na některé možnosti, s nimiž lze níže uvedenými prostředky podpořit skutečnosti, jenž pomáhají působit na dítě. Jedná se o prostředky:

- **Nápodoba a reprodukce:** jedná se o jisté vzorce chování rodičů ve volném čase, na jejichž uskutečnění se podílí i samotné děti, jde především o rodinné aktivity. Za žádoucí nápodobu jsou považovány aktivity, jenž mají charakter společného prožívání, např. rodinná dovolená, příležitostné společenské hry, výlety, apod. Na-

opak za negativní působení, v případě že rodiče svým působením vytváří nudu, konzumní způsob života či dokonce patologické aktivity. (Hofbauer, 2004, s. 61, 62)

- **Uskutečňováním individuálních i společenských pravidelných zájmových činností dětí v rodině** – je chápáno navázání dítěte na aktivity či zájmy (ať už sportovní, kulturní, zábavné, technické) jimž se dříve věnoval jeden z rodičů. Taková zájmová aktivita může přispívat k vytváření žádoucí kontinuity výchovného působení. (Hofbauer, 2004, s. 62)
- **Citlivým sledováním a cílevědomým reagováním na potřeby, zájmy a nadání dětí:** S rostoucím věkem dítěte se rozvíjejí i jeho zájmy, jež začínají přesahovat rámec rodiny a postupně se začínají osamostatňovat, vyhledávají vrstevníky, se kterými vstupují do dalších výchovných prostředích (sdružení dětí a mládeže, zájmové činnosti, apod.) Především rodiče by měli mít přehled o schopnostech a šikovnosti svých dětí a pomáhat a podporovat je v jejich realizaci. (Hofbauer, 2004, s. 62)

Aktivity volného času významně spoluvytváření také životní styl rodiny, který je též ovlivňuje. V ideálním případě by byl rodič, který je aktivní a má povědomí o potřebách svého dítěte a významu volného času, jež by své dítě plně podporoval, aby se naučilo volný čas využívat různorodě, smysluplně. Naopak přístup rodiče, jež o volném čase svého dítěte rozhoduje direktivně či jinak nepřiměřeně může mít negativní dopad. (Hofbauer, 2004, s. 63)

Proto je velmi důležité, aby děti měly volný čas naplněn a vymezen, jelikož tímto způsobem se jim zpřístupňuje a usnadňuje navazování sociálních kontaktů, možnost se seznámit s rozdílným prostředím, kulturou či výchovou.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 PŘÍPRAVA VÝZKUMU

Praktická část předkládané diplomové práce navazuje na teoretickou část, ve které byly vydefinovány základní teoretické pojmy a oblasti, jimž se v praktické části budeme dále věnovat prostřednictvím výzkumu a budeme je aplikovat teorii v praxi.

V této části diplomové práce je uvedena metodologie výzkumu, která zahrnuje výzkumný cíl, druh výzkumu, volbu metody výzkumu a kritéria výběru výzkumného vzorku.

5.1 Charakteristika výzkumu

Podstatným rozhodnutím je zvolení vhodné metody pro připravovaný výzkum. Lze zvolit z výzkumu, jenž bude prováděn kvalitativním či kvantitativním přístupem. U obou přístupů se setkáme s jejich výhodami i úskalími.

Abychom odhalili a zmapovali významnost opakovaného využívání služeb nízkoprahového zařízení pro uživatele ze sociálně slabého a narušeného prostředí v oblasti volnočasových aktivit, byl tento výzkum opřen o kvalitativní pojetí s využitím postupů dle zakotvené teorie.

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“ (Švaříček, Šedřová a kol., 2007, s. 17).

Jedná se o kvalitativní případové studie, které popisují konkrétní prostředí tří rodin ze sociálně slabého a narušeného prostředí v příčných souvislostech s využíváním volnočasových aktivit dětí v daných rodinách z pohledů rodičů i dětí samotných.

Pozitivem tohoto výzkumu je detailní prozkoumání konkrétních případů včetně pochopení daných souvislostí, tyto poznatky však nelze z důvodu malého počtu nikterak zobecnit. Výsledky výzkumu nám poslouží pouze pro mou potřebu v rámci diplomové práce.

5.2 Stanovení výzkumného cíle

Cílem výzkumu je zjistit význam opakovaného využívání služeb NZDM TULiP pro uživatele pocházející ze sociálně slabého a narušeného prostředí a pro rodiny těchto uživatelů, a to konkrétně v oblasti volnočasových aktivit.

5.2.1 Hlavní výzkumná otázka

Jaký význam má opakované využívání služeb NZDM TULiP pro uživatele pocházející ze sociálně slabého a narušeného prostředí a pro rodiny těchto uživatelů v oblasti volnočasových aktivit?

5.2.2 Dílčí výzkumné okruhy

V rámci výzkumné části diplomové práce vystaly ze stanoveného cíle výzkumné otázky, kterým směrem je výzkum orientován. Vzhledem k tomu, že u kvalitativního výzkumu nelze předem zcela naplánovat jeho směr, lze předpokládat během, že sběru dat a jejich následné analýzy se budou objevovat nové skutečnosti, které můžeme využít dle našich potřeb, proto nelze určit předem pevně dané výzkumné otázky, pouze tematicky zaměřené okruhy.

- Co bylo hlavním důvodem první návštěvy NZDM TULiP?
- Co vedlo uživatele k opakovanému využívání služeb NZDM TULiP?
- Jak vnímají uživatelé služby NZDM TULiP vztahující se k oblasti volnočasových aktivit?
- Jak se uživatelé služby NZDM TULiP vyrovnávají s principy a pravidly spolupráce?
- Jak se projevuje opakované využívání služeb NZDM TULiP v přístupu uživatelů a jejich rodin k volnému času?
- Jak se projevuje opakované využívání služeb NZDM TULiP v rodinném soužití uživatelů?

5.3 Metoda získávání dat

Za odpovídající metodu získávání dat jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, který dle mého názoru nejlépe poslouží mým potřebám a hlavně bude nejvhodnější metodou pro kvalitativní výzkum. Jak už jsem uvedla výše, zvolila jsem si pouze okruhy výzkumných otázek a právě polostrukturovaný rozhovor mi pomůže okruhy rozšířit o další otázky, které vyplynou z kontextu rozhovoru a doplní mnou zvolené tematické okruhy. S ohledem na tuto skutečnost nelze předem očekávat konkrétní problémy, proto se teprve v průběhu výzkumu ukáže, jaké informace budou obdrženy, a co vše z prováděného výzkumu vyplyne.

Polostrukturovaný rozhovor dle Miovskeho (2006, s. 159-163) je jednou z nejrozšířenější metodou získávání dat, kterou lze vymezit vytvořením schématu specifických otázek, jenž lze upřesňovat a objasňovat pomocí otevřených otázek. Takto lze dosáhnout vyšší přesnosti a výtěžnosti než při strukturovaném rozhovoru.

Okruhy k polostrukturovanému rozhovoru byly připraveny předem. Jednotlivé rozhovory s respondenty byly prováděny v měsíci březnu 2015 a pohybovaly se v rozmezí 20 až 30 minut. Respondenti byli ujištěni o anonymitě a zároveň byli požádáni o souhlas s nahráváním na diktafon. Během prováděných rozhovorů byl patrný ostych a nejistota respondentů ze zaznamenávání rozhovoru na diktafon, což se i projevilo v rozhovoru. Respondenti nebyli úplně ve své kůži, ale na otázky mi byli schopni s jistou dávkou nervozity odpovědět. Všichni respondenti byli informováni o tom, pro jaký účel jsou výsledky rozhovoru určeny a že nikomu jinému nebudou bez jejich souhlasu poskytnuty.

Za nejvhodnější typ výzkumu pro účely této práce jsem zvolila kvalitativní výzkum prostřednictvím případové studie, respektive vícenásobné případové studii, které mi umožní dojít k hlubším a přesnějším výsledkům díky odhalení podstaty konkrétních zkušeností se zkoumaným jevem a osobního náhledu účastníků na danou oblast.

5.4 Výzkumný vzorek a způsob výběru

Respondenti pro kvalitativní výzkum byli osloveni na základě záměrného výběru. O spolupráci na výzkumu zaměřeného na významnost NZDM TULiP bylo osloveno sedm rodin. Se spoluprací souhlasily pouze 3 rodiny, které mi pro můj účel práce postačí. Rozhovory probíhaly jednotlivě, v soukromí.

Kritéria pro vhodné respondenty byla stanovena následovně:

- Jedná se o rodinu, která je monitorována OSPOD, a to minimálně dva roky
- V rodině je minimálně jedno dítě ve věku od 10 do 18 let
- Jedno z dětí dochází minimálně 1 rok do NZDM TULiP
- Rodina neprochází akutní krizí

Rodina A – je monitorována OSPD od roku 2007, a to z důvodu úpravy výchovy a výživy k nezletilým dětem a následně pro výchovné problémy s nejstarším synem. Nejstarší syn Roman, 14 let (RAD) žije u své babičky (RAB) ze strany matky, v panelovém domě. Svou matku navštěvuje téměř pravidelně, a to na víkendy. Matka (RAM) je v současné době na rodičovské dovolené. Ve společné domácnosti s matkou žijí sourozenci Romana, a to dva bratři a sestra. Přítel matky má v péči své dvě děti a to dceru a syna. Matka pobírá přídavky na děti a rodičovský příspěvek. Nepravidelně a neúplně vyšší pobírá výživné na své tři děti. Rozsudkem Okresního soudu bylo stanoveno cca 8.000 Kč, otec nezletilých dětí však zasílá cca 3 tisíce a to nepravidelně. Matka žije s partnerem mimo obvod Uherské Hradiště. Partner je zaměstnán, kdy jeho příjem dosahuje částky cca 18.000 Kč měsíčně, dále partner matky pobírá výživné (1.600 Kč) a přídavky na děti - na své dvě děti. Mají hypotéku, kdy měsíční splátka činí 10tisíc měsíčně.

Otec Romana žije dlouhodobě v Irsku. Kvůli neplacení výživného matka ve spolupráci s mezinárodně sociálně právní ochranou řeší výživné, kdy nyní by měl v Irsku s otcem proběhnout soud.

Roman se nyní zhoršil v chování a to v rámci školy. Na sídlišti se kamarádí s dětmi, které mu dávají zdarma cigarety. Již v tomto věku kouří. Toto přiznává. Vzhledem k tomu, že Roman žije u babičky, která je dosud zaměstnána, je samostatný.

Nyní nastal problém také s neomluvenou absencí v rámci školy. Škola nastavila opatření ve způsobu omlouvání Romana. S Romanem byl proveden výchovný pohovor a také bylo dohodnuto s matkou, že zahájí spolupráci se Střediskem výchovné péče HELP v Uh. Hra-

dišti. Do nízkoprahového zařízení TULiP docházel Roman donedávna, a to více než rok a půl. Do budoucna hodlá do NZDM docházet nadále.

Z aktuální zprávy ze školy vyplývá, že se Roman stýká spíše se staršími kamarády, kteří na něho mají spíše negativní vliv, na základě nichž by se mohl dostat do protiprávního jednání. Při nastavení řádu a pevných pravidel, je Roman schopen aktivně spolupracovat.

Z Romana je znát, že je pro něj těžké rozhodnout se sám, zda bude žít s babičkou nebo u matky. Matka plně dané nechává na synovi. Povinnou školní docházku dokončí (2015/2016) v Uh. Hradišti. Jakmile si Roman zvolí konkrétní učební obor, rozhodnou se, zda zůstane v Uh. Hradišti nebo se bude stěhovat za matkou.

Kódy: Roman – RAD (rodina A dítě), matka – RAM (rodina A matka), babička - RAB (rodina A babička)

Rodina B – je vedena v evidenci OSPOD od roku 2003 z důvodu úpravy a výchovy k nezletilé Jitce (RBD), (nyní 16 let) a následně i pro podezření nadužívání alkoholických nápojů matkou Jitky (RBM). Jedná se o neúplnou rodinu, matka Jitky je samoživitelka. Žijí v městském bytě – garsoniéře. Matka pobírá příspěvek na dítě a dávky státní sociální podpory a hmotné nouze. Rozsudkem Okresního soudu bylo stanoveno výživné na nezletilou Jitku 1.200 Kč, její otec stanovené výživné převážně nehradí.

Otec Jitky je v současné době neznámého pobytu. Kvůli neplacení výživného je matka ve spolupráci s orgány činnými v trestním řízení pro podezření z trestného činu zanedbání povinné výživy.

Jitka dochází do druhého ročníku střední školy. Dosahuje slabších výsledků. Z aktuální zprávy ze školy plyne, že Jitka se již zklidnila od předchozí doby. Méně odporuje, omezila vulgarismy a také začíná respektovat autoritu dospělé osoby. Absence je již řádně omlouvána a také se počet absence snížil. Do NZDM dochází kolem 18 měsíců.

Matka Jitky poukazuje na napjaté vztahy mezi ní a dcerou a také na drzost své dcery, nepřipouští si možnost svého pochybení a odmítá na sobě „zapracovat“. Nepřipouští si nadužívání alkoholu. Odbornou pomoc odmítá. Širší rodina neprojevuje zájem o matku ani Jitku.

Kódy: Jitka – RBD (rodina B dítě), matka – RBM (rodina B matka)

Rodina C – jedná se o úplnou rodinu, jež je monitorována OSPOD od roku 2000 z důvodu návrhu na úpravu výchovy a výživy k nezletilým dětem, který byl vzat matkou zpět. Rodina je nadále v evidenci OSPOD z důvodu opakovaných oznámeních od obyvatelů domu, že v rodině dochází k hádkám, zanedbávání dětí a zápachu z bytu.

Rodiče se třemi dětmi žijí v pronajatém bytě o velikosti 1+1. Otec i matka nezletilých dětí mají ukončené základní vzdělání na speciální škole, jsou dlouhodobě v evidenci úřadu práce. Pobírají dávky státní sociální podpory, hmotné nouze a příspěvek při péči na nejmladšího syna (9 let), který je v péči čtených odborných pracovišť. Je sledován od narození pro stav po operaci rozštěpu patra, opožděný rozvoj řeči, centrální poruchu sluchu, mentální retardaci s těžkou poruchou chování a psychomotorickým neklidem. Vyžaduje náročnou péči. Dále matka (RCM) se snaží zajistit příjem do rodiny roznášením letáků.

Nejstarší syn (17 let) dochází na střední odborné učiliště, učební obor v kategorii E. Není zde moc spokojen, nechce se učit. Rád by šel hned pracovat. Škola k jeho chování nemá připomínek, hodnotí ho jako srdečného a kamarádkého. Autoritu uznává, pouze výjimečně „trucuje“, když nemá zájem o učivo. Do nízkoprahového zařízení docházel téměř dva roky. Z počátku souhlasil s poskytnutím rozhovoru, avšak nakonec si vše přehodnotil a rozhovor odmítl poskytnout.

Prostřední dcera Pavlína (15 let) (RCD) je žákyní základní speciální školy. Dříve docházela na základní školu v Uherském Hradišti, kde byla zařazena jako integrovaný žák. Vzhledem k dlouhodobým, převážně psychosomatickým problémům byl zajištěn přestup na základní speciální školu. Z aktuální zprávy ze školy vyplývá, že se jedná o velmi klidnou, ukázněnou žačku, která ráda pomáhá druhým. Dosahuje průměrného prospěchu a absenci má vždy řádně omluvenu. Do TULiPu dochází přibližně rok a půl.

U otce dětí je podezření z nadužívání alkoholických nápojů, vystupování má velmi „surové“. V domácnosti nevypomáhá. Jeho roli spíše supluje nejstarší syn, který matce pomáhá jak s péčí o nejmladšího syna, tak i s domácností.

Matka dětí v rámci svých mentálních a sociálních možností o děti řádně pečuje. Při prováděných šetřeních je patrná napjatá atmosféra, když se doma zdržuje otec dětí. V opačném případě jsou děti uvolněné, ochotné s pracovníci hovořit. Do rodiny pravidelně dochází sociálně aktivizační služba.

Kódy: Pavlína – RCD (rodina C dítě), matka – RCM (rodina C matka),

5.5 Způsob zpracování dat

Veškerá data z rozhovorů byla zpracována technikou otevřeného kódování. Přepisy rozhovorů byly analyzovány, rozděleny na složky a následně jim byly přiděleny kódy, které nejlépe vystihují oblast dané části rozhovoru. Kódování se vytváří z mnoha operací, jejíž podstatou jsou informace rozebírány a poskládány novým způsobem. Tyto kódované údaje obsahovaly určité jevy, které byly označeny a shromažďovány a následně byly tvořeny **kategorizací**. Každá kategorie byla pojmenována ve spojitosti se zaznamenanými údaji. Po **otevřeném kódování** následovalo **axiální kódování**, jež vytvořilo ke vzniklým kategoriím jednotlivé subkategorie.

Axiální kódování připisuje pozornost bližšímu určení kategorie pomocí podmínek, které je zapřičiňují, kontextu, ve kterém je zasazen, dále strategií jednání, pomocí kterých je zvládnán a následků těchto strategií. Při kódování se dodržuje tzv. kódovací paradigma, kdy je určován jev, příčné podmínky, kontext, intervenující podmínky, strategie jednání a následky (Strauss, Corbinová, 1999, s. 71).

Poté **selektivním kódování** byla vybrána jedna ústřední kategorie, která se vztahovala k ostatním kategoriím.

Výsledky výzkumu byly získány skrz vytvořené kategorie, ze kterých byla složena kostra analytického příběhu a dovršena v ucelený text. Přepis jednoho rozhovoru je uveden v příloze.

6 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Údaje byly získány prostřednictvím dotazování, a to formou otevřených otázek polostrukturovaného rozhovoru. Veškeré rozhovory byly doslovně přepracovány do psané podoby. Při přepisování rozhovorů byla jména uživatelů a jejich rodinných příslušníků záměrně pozměněna, aby byla zachována anonymita.

Z jednotlivých rozhovorů byly seříděny údaje a vyjmuty skutečnosti, jež poskytly odpovědi na stanovené výzkumné okruhy. Získané údaje byly dále zpracovány prostřednictvím otevřeného, axiálního a selektivního kódování. Analýza a výsledky výzkumu byly vypracovány prostřednictvím vytvořených kategorií, jejich komentářů, paradigmatického modelu a analytické podoby.

6.1 Analýza dat a jejich interpretace

U otevřeného kódování byly získány kódy, které byly dále rozčleněny do šesti kategorií dle významového obsahu.

Seznam vzniklých kategorií a jejich subkategorií je uveden v následujících tabulkách.

kategorie	subkategorie
Cesta do nízkoprahu	A: kamarádi
	B: rodina
	C: sociálně aktivizační služba sv. Sára
	D: okolnosti
	E: vlastní rozhodnutí

Tabulka č. 4 příčina- kategorie a subkategorie (Vlastní výzkum 2015)

6.1.1 Příčina: Cesta do nízkoprah

V úvodu jsem se zabývala zejména důvodem, proč se oslovení respondenti rozhodli navštívit nízkoprahové zařízení. Jak jsem předpokládala, důvodů bylo několik. Pro prvotní zmínku o nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež TULiP a následný impuls pro navštívení daného zařízení uvedli uživatelé níže uvedené důvody.

SUBKATEGORIE A: Kamarádi.

Jako první jsem se rozhodla zabývat kamarády. Jedním z mnoha důvodů byl fakt, že ve všech rodinách do nízkoprahového zařízení dochází děti v pubertálním věku, pro které je parta kamarádů zcela určující směr volby, co budou dělat ve volném čase. Kamarádi mají opravdu mimořádnou moc, jelikož mohou ovlivnit nejen způsob chování svého kamaráda, ale také mohou být určitým zdrojem jeho inspirace. Kamarádi neurčují pouze zájmy členů party, ale také se podílí na tvorbě názoru a volbě zábavy. V tomto věku jsou party kamarádů určující a zcela převyšují vliv rodiny a rodinných příslušníků. V daném případě to byli také kamarádi, kteří jako první informovali o existenci nízkoprahového zařízení pro děti a mládež uživatele RAD, „(...) kluci řekli, (...) že mě s tím vším seznámí (...)“ Obdobnou zkušenost má také uživatelka RBD, kdy první zmínku o nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež TULiP uslyšela „(...) vlastně od kamarádky ze školy, (...)“

SUBKATEGORIE B: Rodina

Dalším „informátorem“ o nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež TULiP byli u dotazovaných respondentů rodinní příslušníci, kteří jsou či donedávna byli pravidelnými uživateli daného zařízení. Nejedná se tedy pouze o rodinné příslušníky, ale jsou to členové rodiny, kteří mají vlastní zkušenost a jsou respondentům věkově blízcí. Dalo by se říci, že je vnímají jako určitý vzor z řad starších členů rodiny. Ale tuto informaci jsem se dozvěděla až posléze a jednalo se o mladší respondenty. Ovšem v případě návštěv zařízení rodiči či jinými staršími příslušníky rodiny, docházelo k doporučení od jejich dětí či vnuků. Sami to zkusili, tak proč bychom to nezkusili taky. O nízkoprahovém zařízení se respondentka RAM dozvěděla „ (...) od syna, on tam chodí, tož mi to povykládal.“ Také respondentka RAB uvedla, že o nízkoprahovém zařízení se prvotně doslechla od svého vnuka „ (...) říkal mi to vnuk, že tam byl s kamarádama (...)“. Zmínku o zařízení respondentka RBM získala od své dcery „ (...) od naší mladé (...)“. Tato skutečnost svědčí o tom, že rodiče se snaží najít společné zájmy se svými dětmi a přijde jim to, jako jedno z možných řešení. Uživatelka RCD uvedla, že o nízkoprahovém zařízení se dověděla od svého bratra (v rozhovoru uvedla jeho jméno).

SUBKATEGORIE C: Sociálně aktivizační služba sv. Sára

Zato respondentka RCM měla prvotní informace o nízkoprahovém zařízení od sociálně aktivizační služby sv. Sára, „ (...) dozvěděla sem se to ze sv. Sáry“. Jedná se o aktivizační

službu pro rodiny s dětmi při Oblastní charitě v Uherském Hradišti, jež pravidelně dochází do rodiny respondentky a pomáhá při zajišťování běžných záležitostí a chodu rodiny.

SUBKATEGORIE D: Okolnosti

Jednou z příčin návštěvy v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež mohou být také okolnosti a zjištění možnosti trávit čas jinak než tomu bylo doposud. Nejednalo se primárně o rozhodnutí z vlastní iniciativy, spíše se jednalo o souhrn různých okolností. Jednalo se například o škaredé počasí, které přimělo uživatele k návštěvě TULiPu. Uživatel RAD sám uvedl „(...) bylo tak hnusně, (...) pršelo(...)“ dalším důvodem bylo uzavření hřiště „ (...) no my jsme tam chodili spíš tak jak se na sídlišti na Malinovském zavřelo hřiště (...)“ Uživatelku RCD přiměla k návštěvě její zvědavost „ (...) zjistit jaké to tam je (...)“, což souvisí se subkategoriemi výše, jelikož jí zařízení musel někdo doporučit, aby o něm měla vůbec nějaké ponětí a na základě toho jí přepadla zvědavost a rozhodla se, že za podívání nic nedá.

SUBKATEGORIE E: Vlastní rozhodnutí

Rovněž jedním z důvodů pro návštěvu zařízení je samotné odhodlání či vůle uživatelů. K prvotní návštěvě NZDM TULiP vedla uživatele RAD motivace od kamarádů „ (...) prostě kluci, že je to tam také...dobré, že jsou tam fajň lidi, co pomůžou“, proto se odhodlal zařízení TULiP navštívit. Ke své počáteční návštěvě v TULiPu uživatelka RBD jako důvod uvedla, že „ (...) vlastně to, že jsem tam šla s těma holčkama“. To opět souvisí s doporučením a s vlivem kamarádů či rodinných příslušníků. Respondenti se většinou rozhodli na základě zkušenosti a doporučení jiných. K opětovným návštěvám vedlo všechny respondenty také vyžití v nízkoprahovém zařízení.

Obecně by se dalo říci, že nelze jednoznačně určit, jaký byl popud k tomu, aby se oslovení respondenti rozhodli pro návštěvu nízkoprahového zařízení. Je to kombinace několika faktorů, které ovlivnili jednotlivé respondenty a ti pak následně měli možnost volby. Takže vlastně už jen zmínka o nějaké možnosti navštívit nízkoprahové zařízení může mít za následek to, že člověk přehodnotí svůj dosavadní postoj a ze zvědavosti či z důvodu, aby nebyl zahanben, nízkoprahové zařízení navštíví.

kategorie	subkategorie
Nízkoprahové zařízení TULiP	A: socializace
	B: podpora
	C: zázemí

Tabulka č. 5 Jev- kategorie a subkategorie (Vlastní výzkum 2015)

6.1.2 Jev: Nízkoprahové zařízení

Následná kategorie, jež byla vytvořena na základě informací od uživatelů NZDM TULiP a zároveň i centrální kategorií, jelikož k samotnému zařízení a jejímu vyžití se vážou všechny ostatní kategorie. NZDM poskytuje prostřednictvím svých služeb podporu uživatelům, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením. Zařízení tak usiluje o zlepšení jejich životní situace a to právě zvolenými subkategoriemi socializace, podpora a zázemí. Vždy v takovém rozsahu, jak je nezbytně nutné dle individuálního případu. Po posouzení vhodné spolupráce a pomoci se určuje, jak moc musíme podporovat klienta v jeho běžných činnostech a v jeho postavení nejen v rodině, ale celé společnosti. S tím souvisí i podpora a vytvoření zázemí nejen v rodině, ale také ve společenském životě.

SUBKATEGORIE A: Socializace

Socializaci si lze vyložit jako jistý proces začleňování člověka do společnosti, během kterého získává poznatky o sobě samém i o prostředí ve kterém se nachází. Osvojuje si pravidla soužití a jisté způsoby chování. V nízkém věku nás nejvíce ovlivňuje rodina a její návyky a postoje. V pubertálním věku nás ovlivňuje zejména parta a kamarádi a osvojujeme si jejich postoje, názory a zájmy, abychom nevyčleňovali z party a byli její součástí. Pokud jedna ze socializací nefunguje, tak jak by měla, dochází k nesprávnému vývoji jedince, kterého se to týká. Právě v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež je také příležitost pro navázání nových přátelství, což také byla jedna z pohnutek uživatelů.

Uživatelku RCD přimělo k opakovaným návštěvám možnost „(...) poznat nové kamarádky.“ Také uživatel RAD dochází do zařízení protože „ (...) jsou tam fajn lidi (...)“

I zde se zpátky vracíme k první subkategorii: kamarádi, jelikož právě nutkový pocit se zařadit a být součástí něčeho donutí jedince dělat něco navíc proto, aby se jejich situace změ-

nila. Pokud už jsou součástí kolektivu, právě tento kolektiv je může dále ovlivnit v jejich volbě, jak jsem uvedla již výše.

SUBKATEGORIE B: Podpora

NZDM TULiP je zařízení, které mimo jiné skýtá bezpečné místo, což také vyplývá z výzkumu, kde mohou uživatelé najít nejen podporu a odbornou pomoc, ale také prostor pro své zájmy a zábavu. Uživatelé mohou využít služeb i zkušenosti pracovníků. Danou možnost velmi pozitivně hodnotí i samotní uživatelé s tím, že měli důvěru v pracovníky i v jejich diskrétnost, možnost řešit svou rodinnou situaci či jiné záležitosti. Uživatelka RBD uvedla, že „(...) *si tam s něma můžu popovídat a můžu jim říct všechno, ... vlastně oni to nikam dál nepustí (...)*“ ... „(...) *je to lepší, když se svěřím (...)*“. Také uživatel RAD využíval možnosti „(...) *a pak jsme si povídali tak s pracovníkem jako o rodině a tak, a tak normálně.*“ A dále uvedl, že „ (...) *pomohli mě aj třeba se školou a takto (...)*“. Jako velkou pomoc uvedla uživatelka RCD možnost „(...) *odpočinou si od rodiny...*“.

SUBKATEGORIE C: Zázemí

TULiP též poskytuje dětem a mládeži pomoc a zázemí, snaží se tak zamezit negativnímu působení vlivu. Je zde možnost využití prostorů a jeho materiálního vybavení, aniž by „návštěvník“ musel využívat služeb zařízení. Uživatel RAD k dotazu na zařízení uvedl, „*Tož jako mě se tam vyhovuje tak všechno, tam je to takové jako všechno primitivní, tak... takové normální.*“ K danému se také vyjádřila uživatelka RBD „ (...) *vlastně poskytuje dětem takové zázemí (...)... (...) žeeee tam můžem jít (...) když prší se máme kde schovat*“. Pro odpočinek od rodiny dochází do TULiPu i uživatelka RCD „ (...) *abych na chvílku vypadla z domu.*“ Také podotkla, že v zařízení má čas sama pro sebe, což ji vyhovuje.

Právě subkategorie podpora a zázemí jsou spolu velmi úzce propojené. Pokud pracovníci NZDM TULiP vytváří příjemnou a nenucenou atmosféru, dělají velký krok dopředu, jelikož uživatelé nízkoprahového zařízení mají uvolněný pocit a nepřipadá jim, že je na ně vytvářen tlak jako v jiných institucích. V tom vidím velkou výhodu, jelikož právě tehdy dochází k otevření se někomu jinému, protože si prostě už nemá člověk komu postěžovat a někdo nestranný a ochotný ho vyslechnout není po ruce. Tím vzniká určitá forma vzájemné podpory a pomoci a vytváří se postupem času zázemí, právě tím, že lidé navštěvují nízkoprahové zařízení pravidelně a to ne proto, že by museli, ale proto že se zde cítí jako doma. Ruku v ruce tak dochází postupně k formování vztahů, a to nejen mezi pracovníkem

a uživatelem, ale i mezi samotnými uživateli a dochází k socializaci, právě díky tvorbě určitého typu vztahu. Zde se samozřejmě bavíme o obecných postřezích, vše se pak odvíjí individuálně.

Z výzkumu je tedy patrné, že dostupnost NZDM TULiP svým uživatelům motivuje uživatele k opakovaným návštěvám.

kategorie	subkategorie
Frekvence návštěv	A: počet návštěv
	B: uživatelé TULiPu

Tabulka č. 6 kontext- kategorie a subkategorie (Vlastní výzkum 2015)

6.1.3 Kontext :Frekvence návštěv

Frekvence návštěv v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež je ovlivněna nejen možným využitím, ale také dalšími faktory. Jak bylo uvedeno již výše, jedná se o propojení více faktorů. Pokud je vytvořena vzájemná podpora a příjemná atmosféra, uživatelé se rádi vrací jen kvůli pocitu bezpečí a také aby si odpočinuli.

SUBKATEGORIE A: Počet návštěv

Uživatel RAD sdělil, že do nízkoprahu docházel „(...) skoro každý den (...) tak na hodinku, dvě“. Uživatelku RBD k opakované návštěvě krom doučování přiměly i rodinné poměry (nadužívání alkoholických nápojů matkou) zmínila se, že zařízení navštěvovala „(...) někdy jednou za týden a někdy tam nejdu ani jeden den v týdnu... no a když máme nějaké problémy s mamkou (...) tak i třikrát, čtyřikrát do týdne.“ Rovněž rodinné prostředí k návštěvě TULiPu uvedla uživatelka RCD „abych na chvíli vypadla z domu“. Četnost návštěv byla u uživatelky RCD každodenní.

SUBKATEGORIE B: Uživatelé TULiPu

Během výzkumu byla zaznamenána další významná skutečnost, jež ovlivňuje frekvenci návštěv uživatelů a to, samotní uživatelé zařízení. Bylo zjištěno, že dotazovaní uživatelé svou „docházku“ do TULiPu značně omezili, či přestali TULiP v současné době navštěvovat. Uživatel RAD sdělil „ted' sem tam nebyl asi tak měsíc...měsíc a půl (...)Skrz nějaké

lidi a...tak. (...) teďka chodí takový prostě..., no takový magoři“. Dále uvedl *„(...) chodívat tam budu (...), jako chodíval jsem tam rád, ale od té doby to tam chodí ti lidi, tak teďka se tam snažím vyhybat a..totok s tam půjdu ukázat.“* Další uživatelka RCD uvedla, že do zařízení nedochází *„(...) asi přes tři měsíce (...), kdy důvodem byla zevšednění“ přestalo bavit (...)*“ Její matka RCM sdělila, že navštěvovala TULiP *„(...) do týdňa dvakrát až třikrát...podle potřeby (...)*“ K důvodu, proč tam nyní její děti nedochází nechtěla matka konkretizovat do záznamového zařízení sdělila *„(...) protože je tam jeden důvod...ale nemůžu to jako říct.“* Po ukončení rozhovoru byla ochotna o důvodu hovořit, sdělila, že do TULiPu začaly docházet děti, které se nedokázaly sžít s ostatními a ubližovaly ostatním.

Frekvenci a míru návštěv v nízkoprahovém zařízení si určuje uživatel sám, avšak v případě, že dojde k porušení pravidel, nastávají jistá omezení.

kategorie	subkategorie
Dodržujem pravidla	A: napomenutí
	B: sankce „stopka“
	C: Motivace

Tabulka č. 7 intervenční podmínky- kategorie a subkategorie (Vlastní výzkum 2015)

6.1.4 Intervenční podmínky: Dodržujem pravidla

Pokud chce uživatel využívat nabídky nízkoprahového zařízení, je nutné, aby dodržoval stanovené pravidla. Tyto pravidla „nutí“ uživatele zdržet se nevhodného chování, čímž přispívá k jejich sebedisciplíně a uvědomění si nepatřičného jednání. Svým způsobem dochází k formování člověka a k jeho přijetí určitých pravidel a autorit, které v běžném životě neuznával. Právě tyto pravidla jsou uživatelé ochotni respektovat, aby zde mohli docházet a nevyčleňovali se z kolektivu. Jsou jedním z mnoha faktorů, které nepřímo ovlivňují jednotlivé uživatele bez jejich omezování či nátlaku na ně. Právě proto jsou tyto pravidla velmi efektivní, jejich dvojí užití je velmi významné a důležité.

SUBKATEGORIE A: Napomenutí

K dotazu, jak se vyrovnali s nastavenými pravidly a principy nízkoprahového zařízení uvedl uživatel RAD „(...) tož normálně.“ Následně však připustil, že z počátku „dostal“ napomenutí; „(...) je pravda, že mě třeba tam uklouzlo, co tam bylo v těch pravidlách nebo tak, že se nesmí nadávat v klubu... (...) tam to je tak určené to napomenutí, že když dostane třetí napomenutí, tak prostě nějakou sankci (...)“ K dodržování pravidel dále uvedla uživatelka RBD „musíš se tam chovat (...) chovat podle nějakých pravidel, pokud ten člověk ty pravidla porušuje, tak jako dostávají napomenutí (...)“ připustila, že i ona sama dostala napomenutí „i mě se to už stalo...jako ze začátku, když sem tam začala chodit, že tam vlastně se nesmí mluvit sprostě (...) první nějaké to napomenutí (...).“ Pokud se napomenutí opakuje „(...) pak oni jako vyloučí na celý... jakože už tam ten den se vrátit nesmíš.“ Uživatelka RCD uvedla, že s dodržováním pravidel neměla žádné problémy; „pravidla mně nevadily (...)“.

SUBKATEGORIE B: Sankce „stopka“

Další skutečnost týkající se dodržování pravidel a také frekvence návštěv v TULiPu byly zmíněné děti, které svým chováním „nutili“ ostatní uživatele si na ně stěžovat. K tomu uvedl uživatel RAD „(...) tož všichni si stěžovali na ně...oni (myslel pracovníky zařízení) řekli, že si s nima promluví a pak ted'ka nedávno se tam stala taková věc v klubu (...) a rozbili tam něco, (...) oni prostě nadávali pracovníkům (...) To zavřeli (klub) asi na tři dny, pak to otevřeli áaaa těm co to udělali tak (...) dali zákaz do TULiPu na nějakou dobu“. , tzv. „stopku“, která se uděluje na různě dlouhou dobu dle závažnosti.

SUBKATEGORIE C: Motivace

Díky napomenutí si uživatelka RBD uvědomila svého nevhodného chování v klubu a dále se „(...) snažím se to nějak omezit...jako když jsem tam s holkama, tak to je těžší, ale jako když sem tam sama, tak to jako mlčím, to nevádí.“ I uživatele RAD po napomenutí začal své chování korigovat „ (...) no a vlastně po tom jednom napomenutí jsem se zklidnil.“

Při dodržování stanovených pravidel může uživatel téměř neomezeně docházet do zařízení a využívat poskytované nabídky, účastnit se různých akcí, výletů, apod., což je pro uživatele velká motivace a rovněž přispívá k rozšíření jeho obzorů.

kategorie	subkategorie
Rozšířené obzory	A: doučování
	B: další vyžití
	C: volný čas před nízkoprahem
	D: využívání volného času po nízkoprahu

Tabulka č. 8strategie- kategorie a subkategorie (Vlastní výzkum 2015)

6.1.5 Rozšířené obzory

Díky možnosti využití různorodé nabídky formou akcí, výletů, exkurzí, či přístupu na internet získávají uživatelé TULiPu nové poznatky a zážitky, které by pravděpodobně díky finanční nákladnosti zažili velmi zřídka či nikoliv. To je jeden z mnoha důvodů, proč zde lidé chodí a snaží se chovat vzorně, aby je nevytloučili a mohli se účastnit různých aktivit, které do té doby nezažili nebo by jim to nebylo umožněno. Také tyto aktivity ovlivňují frekvenci návštěv.

SUBKATEGORIE A: Doučování

Nejvíce využívanou nabídkou dotazovaných uživatelů je doučování. Uživatel RAD uvedl, že „(...) tak pomohli mě aj třeba se školou a takto, chodil jsem tam na doučování“, danou službu využila i uživatelka RBD, „(...) pak jsem tam chodila ještě kvůli doučování matiky, protože mě moc nejde matika.“ i uživatelka RCD, která při dotazu, kterou ze služeb nejvíce využívala, sdělila „doučování, protože mě moc nešla angličtina: “ O tom, že jejich děti dochází do TULiPu se doučovat, věděli všichni dotazovaní rodiče uživatelů. Mnohdy jim sami neuměli pomoci a tak ocenili, že jim má kdo vysvětlit jednotlivé nedostatky v daném předmětu a jejich děti to dokonce ocení a vyhledávají sami. V tomhle je vnímána velká výhoda právě nízkoprahového zařízení, jelikož uživatelé, kteří do nízkoprahového zařízení chodí pravidelně, jsou schopni poté sami přijít a sdělit pracovníkům, co by potřebovali doučit. Tenhle princip poté formuje jejich schopnosti a zejména odpovědnost za vlastní povinnosti.

SUBKATEGORIE B: Další vyžití

Mezi další možné činnosti, které jsou v NZDM TULiP k využití uživatel RAD zmínil „ (...) *zahraju si nějaký ten fotbálek s klukama co tam jsou... nebo tak něco.*“ Uživatelka RBD uvedla, že „ (...) *taky tam hodně často chodím na efbíčko*“, čímž myslela facebook, a dále „ (...) *možu být na internetu (...)*“. Mezi časté činnosti, které sama provádí v nízkoprahu RCD zmínila „ (...) *třeba si tam hraju nebo si povídám s těma pracovnicemi:*“.

Mimo doučování využívají děti respondentky RCM „ (...) *jako ty hry*“ pak „ (...) *jezdívali na exkurze.*“ Také bylo podotknuto respondentkou RAM, že syn využíval i „ (...) *nějaký výlet (...)* *no a o filmu něco říkal (...)*“. Rovněž babička (RAB) uvedla, že vnukovi se líbily „ (...) *nějaké ty akce (...)*“.

Tímto způsobem se uživatelům dostává jistého naplnění jejich potřeb ve volnočasových aktivitách a také se jim dostává to, co doma není a rozšiřuje do jejich možnosti a obzory. Jak uvedla respondentka RAM „ (...) *peníze na kroužky nikdy nebyly a ...a..nejsou (...)* *mohl někam chodit.*“ Také babička uživatele RAB uvedla „ (...) *děti mají něco jiného jak když to co doma...no.*“

SUBKATEGORIE C: Volný čas před nízkoprahem

Dále byli uživatelé TULiPu a respondenti dotazování na trávení volného času v době než začali docházet do nízkoprahového zařízení a také v době, kdy již TULiP navštěvovali. Uživatel RAD sdělil, že než začal docházet do zařízení „ (...) *chodil jsem na to hřiště...áaaa pak jak se to hřiště zavřelo, tak jsem chodil skákat parkúr.*“ Matka RAM uživatele RAD uvedla, že syn trávil hodně času na sídlišti; „ (...) *poslední dobou byl hodně na sídlišti...problémy s tím byly...pořád se ptali, aj ve škole a ....kouřit začal, a tak... na počítači ... a nějaký ten fotbálek s klukama na sídlišti.*“ Také babička RAB vnímala trávení volného času vnuka obdobně „ *většinou se poflakoval, chodil s kamarádka ven...sem tam hrál počítači*“.

Ve volném čase se uživatelka RBD zdržovala venku, „ (...) *chodila jsem po venku...chodili sme do parku...na nádro si sednout..*“. K dotazu jak trávila dcera respondentky RBM volný čas uvedla: „ (...) *doma určitě ne teda (...)*“

Uživatelka RCD k trávení volného času sdělila: „*Sem byla doma nebo chodila s kamarádkou.*“ Její matka RCM se s odpovědí ztotožnila, uvedla, že děti „*(...)chodili s kamarádkami nebo s kamarádama ven.*“

SUBKATEGORIE D: Využívání volného času po nízkoprah

K dotazu co dělají teď ve volném čase a zda si umí představit, co by dělali, když by nenavštěvovali nízkoprahovové zařízení uvedl uživatel RAD : „*No teď (..) sedím doma na počítači (...) a nebo zajdem někam ven a už nic.*“ V případě, že by do nízkoprahového zařízení nechodil, sdělil, že netuší, co by dělal: „*Nevím, chodil bych třeba na hřiště nebo sem tam.*“ Jeho matka RAM sdělila: „*takže je zas na tom sídlišti, počítači a hodně ten fotbal a předtím skoro každý den byl tam..(..)*“. K dotazu na náplň volného času syna, kdyby nedocházel do TULiPu uvedla: „*No to by mohl byt asi problémy na tom sídlišti jak oni s těma rukama se tam poflakovali, aby něco ještě neudělal. On se kamarádi se staršíma děčkama a to je na průser...(..). Bojím se toho: Rači aby tam zase chodil.*“ Obdobně nahlíží i babička RAB: „*(...) teď chodí taky většinou po sídlišti.... má sice starší kamarády, ...sice z toho nadšená nejsou...no..vím, že kouří, no ..a..doufám, že nic horšího to nebude.*“

V současné době tráví volný čas uživatelka RBD stejně jako dříve, avšak: „*(...) néže bych úplně jako chodila pořád ven ve volném čase sem (myšleno do TULiPu), ale tak pořád jsem s holkama ven, dem si sednout do parku...dem na nádro,...ale už to není tak častý, že bych pořád jenom venku, ale chodím jako i sem.*“

Představu o tom jak by trávila svůj volný čas uživatelka RCD si neumí přestavit, uvedla, že „*: nevím.*“ Její matka RCM uvedla, že v současné době se „*(...) připravujou do školy a k nám jako většinou chodí z té maltézské pomoci...no a jako pomáhají jim jako doučovat.*“ Dále uvedla, že dcera má psa „*tak jako chodí se psem*“ a syn „*většinu sedí u sešitů a dělá si úlohy.*“

Celkově jsem zjistila, že uživatelé nízkoprahového zařízení si nedokážou představit, co by dělali, kdyby tam nechodili. Opět by se nejspíš vrátili do starých kolejí a chodili by na sídliště a „motali“ se kolem ne zrovna vhodné party lidí. I rodiče uživatelů uznávají jejich změnu v chování a hlavně trávení volného času, který je dle nich daleko užitečnější a účelnější. Pravidelní uživatelé si na docházení do TULiPu tak zvykli, že jejich vyloučení či stopka by pro ně nebyla moc příjemná a proto se snaží pravidla dodržovat. Právě tenhle přístup, který se v nich postupem času vytvořil, je nutí nejen k zodpovědnosti, ale také ur-

číté dávatce sebehodnocení, jelikož právě oni sami tuší, co by se dělo, kdyby tady pro ně nízkoprahové zařízení a jeho pracovníci nebyli.

Právě díky tomu, že rodiče děti podporují v docházení do nízkoprahového zařízení nebo jsou minimálně rádi, že je jejich volný čas naplněn daleko lépe, je velmi důležitý jejich postoj k takové službě. Většinou do nízkoprahového zařízení docházejí právě děti z asociálních rodin a právě ony jsou našimi respondenty. Takže právě rodinné klima je výchozím důvodem jejich návštěv a způsobu úniku od rodinných problémů.

kategorie	subkategorie
Rodinné klima	A: rodiče a nízkoprah
	B: komunikace v rodině
	C: změna v rodinných poměrech

Tabulka č. 9 následek- kategorie a subkategorie (Vlastní výzkum 2015)

6.1.6 Následek: Rodinné klima

Rodinné soužití a vzájemné vztahy mezi jejími členy jsou jednou z nedílných součástí našeho života. Pokud v rodině dochází ke konfliktům či dlouhodobému napětí mezi členy domácnosti je potřeba najít si někoho či nějaké místo, kde bychom získali určitý náhled, podporu nebo i útočiště. Je velmi podstatné opět najít model něčeho, co opravdu funguje a my jsme schopni být jeho součástí, což je právě model nízkoprahového zařízení. Dát životu opět určitý řád, ať už jistými pravidly, nebo jeho možnostmi nebo také skutečností, že se zde nachází lidé, kteří se nám snaží pomoci a rádi nás vyslechnout. Ovšem to nejde udělat nenásilnou formou, ale pozvolna a nenápadně. Jak už bylo zmíněno výše, právě autority jsou pro určitou mládež a děti zcela na úrovni nepochopení a snaží se ji bojkotovat, právě proto, jaké to je u nich doma a jak vnímají oni přirozené autority, se kterými vyrostli. Jak by mohli respektovat někoho, kdo není schopný si najít práci či jeden den vydržet bez alkoholu? Ano, bavíme se o konkrétních situacích dle výběru našeho vzorku, avšak takových rodin je mnoho a takový mladých lidí, kteří se ztrácí také.

SUBKATEGORIE A: Rodiče a nízkoprah

Z dané subkategorie vyplývá, že rodiče vnímají nízkoprahové zařízení jako určitou pomoc při jejich rodinné situaci a mají jistou představu o nízkoprahovém zařízení. Respondentka RAM uvedla „ *může tam dojít každý den, platit se to nemusí (...) nemusí říkat, ani jak se jmenuje.* “ Jisté ponětí o nízkoprahovém zařízení má i respondentka RAB „ *(...) mě se líbí na tom, že ty děcka vedou.(...) že se nějak upevní...no a hlavně mě to pomůže, že to nemusím platit, že prostě mám svých starostí dost (...) myslím, že to prospívá.....No, tak su ráda, že vůbec taková organizace existuje.* “

Nízkoprahové zařízení označuje respondentka RBM jako „*(...) jakože klub nějaký, kde se nepije, nekouří* „, dále také uvádí, že se zde její dcera „*schází asi s holkama, asi že tam na ně neprší a můžou tam sedět a být.* “

Pouze matka RCM byla osobně navštívit TULiP, bylo ji umožněno osobně si prohlédnout zařízení a pohovořit s pracovníky, což velmi uvítala. Respondentka RCM uvedla „*(...) jsou tam velice ochotní pracovníci...věnujou se děčkám (...) pracovníci mě řeknou třeba nejde ji to, chtělo by se zaměřit, a tak.* “ Pouze jedna z respondentek, a to RBM neměla představu o nabídce nízkoprahu, jelikož ji to nezajímalo.

Tato možnost, kterou děti a mladí lidé mají, je určitou pomocí právě pro rodiče. Mnohdy nemají peníze a nemohli by svým dětem dopřát vše, co by chtěli. Zároveň uvítají, že jejich potomci našli smysluplnou činnost a zbaví se tak některých návyků, které se během trávení volného času venku, naučili. Velmi často šlo na rodičích upozorovat jejich vděčnost za to, že jejich dítě může být někde jinde než sedět doma a vnímat všechny spory dospělých či celkově trávit tolik času v jejich neúspěšné situaci. Změna prostředí je podle nich důležitá pro další vývoj jejich dětí dopředu a zejména návštěva nízkoprahového zařízení jim dává možnosti, které by jinak neměli.

SUBKATEGORIE B: Komunikace v rodině

Co se týče komunikace mezi rodiči a dětmi z výzkumu vyplývá, že polovina dotazovaných rodičů (z toho jeden prarodič) mají představu o tom, jak jejich děti tráví volný čas, hovoří spolu.

Respondentka RAM k dotazu, zda s ní syn hovoří o svém volném čase uvedla, „*Se mnou ne, on se mnou nebydlí.* “. Babička RAB uživatele RAD ke shodnému dotazu sdělila „*(...) no, většinou, většinou se bavíme (...)*“

Respondentka RBM uvedla, že se s dcerou o tomto nebaví, „*já se o to kde je moc nezajímám... pro mě je důležité, aby byla prostě doma, nesmrděla cigáráma...chlastem, a tak (...).*“ Jak již bylo výše zmíněno matka RBM uživatelky RBD nemá představu, jak její dcera tráví volný čas. Jsou zde patrný narušené vztahy a vzájemná komunikace mezi matkou a dcerou je narušena. To bylo zjištěno i v rozhovoru s dcerou, která si ráda povídá s pracovníky nízkoprahového zařízení a sděluje jim vše pro ni podstatné, jelikož nemá zájem se svěřovat matce. Její dcera, uživatelka RBD uvedla „*(...) ju taky nemusí zajímat co dělám.*“ Je zde velmi zřejmý narušený vztah a vzájemná nedůvěra, která se projevuje jak nezájmem z obou stran, tak i snahou dcery komunikovat s pracovníky mnohem více, než u respondentů, kteří mají relativně fungující vztah s rodiči a jsou schopni s nimi komunikovat a svěřovat se jim. Co je pro respondentku RBM podstatné je, že „*(...) nebyvá opilá, nesmrdí kouřem...cigaretovým, tak zas jako na to si dávám bacha.*“

O otevřené komunikaci se zmínila respondentka RCM s jejími dětmi. Ta s dětmi hovoří o tom, jak tráví volná čas a dále uvedla, že „*(...) to oni mě jako řeknou, že jdou do TULiPu...jdeme se třeba doučovat...nebo tak:*“

V případech, kdy je komunikace mezi dětmi rodiči na běžné úrovni, jsou rodiče přibližně seznámeni s tím, kde jejich děti tráví volný čas a co více, z rozhovoru s nimi je patrné, že děti se nyní mnohem více svěřují s tím, kde tráví volný čas, protože se nebojí to rodičům sdělit, jako kdyby dělali něco zakázaného. Naopak jim rádi řeknou, kam mají namířeno a když se vrátí domů, jsou rádi, že se mají komu sdělit, co všechno tam dělali. Z toho tedy vyplývá, že jsou jejich vztahy více utužovány a vzájemná komunikace je na lepší úrovni. Navíc jsou rodiče rádi za to, že ví, co jejich děti dělají a nebojí se, že by zase někde prováděli něco zakázaného. I zde můžeme vidět vzájemné propojení mezi návštěvami nízkoprahového zařízení, budováním komunikace a zlepšováním vztahů v rodině.

SUBKATEGORIE C: Změna v rodinných poměrech

K dotazu, zda se v rodině změnilo cokoli od doby, co navštěvují TULiP, uvedl uživatel RAD „*nééé, nezměnilo se vůbec nic,...tož všechno je normální (...)*“. Jeho matka RAM rodinnou situaci vnímá shodně, avšak z pohledu syna uvádí „*tož pro něho určitě (...) nepoflakoval se (...) mohl někam chodit.*“, babička RAB hodnotila obdobně „*nějak si nemyslím (...) možná má nějaké lepší zájmy.*“ K dotazu zda je rodinná atmosféra lepší či horší podotkla „*je to lepší.*“ Což souvisí s tvrzením, které bylo uvedeno výše.

Z rozhovoru s uživatelkou RBD bylo zjištěno, že uživatelka hodnotí rodinné klima za lepší, kdy uvádí „ (...) *tak už se tak spolu nehádáme, (...) vždycky radši jdu pryč, (...) ona se jako uklidní sama, když se vrátím, (...) už je to lepší, no a taky už na mě jako nekřičí tolik, protože sem se vlastně zlepšila v té matice, (...) už jako nejsme tak moc na nože.*“ Jistou změnu zaznamenala i matka RBM „ *ale teďka naposledy, co sem byla na rodičáku, tak měla lepší známky...holka.*“ Kdy důvody ke zlepšení přiřkládá k doučování v TULiPu.

Z výzkumu tedy obecně vyplývá, že rodinné klima při navštěvování a využívání nabídky nízkoprahového zařízení se zlepšilo ve většině případů. Někde samozřejmě méně a někde více, avšak vše je individuální a také hodně záleží na rodinné situaci a jedinci jako takovém.

Uživatelka RCD nezaznamenala žádnou změnu v rodině. Za největší pomoc vnímá možnost odpočinku od rodiny, což jistě pro uživatelku je velkým přínosem. Její matka RCM také nepozoruje žádné změny v rodinném soužití. Avšak uvedla, že došlo ke zlepšení u dcery „*jako hodně tam to došlo...jako ke zlepšení (...) no v tom doučování.*“

V průběhu celé interpretace výsledků rozhovoru, jsem se snažila hledat souvislosti a propojovat je do hlubších či více zřejmých souvislostí. Velmi často jsem si již během rozhovoru uvědomovala vlivy jednotlivých výzkumných oblastí na celé rodiny či děti samotné a také jejich vzájemné propojení, ačkoliv si to jedinec ani jeho rodina sám neuvědomuje. Je to určitě zejména tím, že já se dívám na všechny informace, které od nich získám objektivněji a jsem více schopna propojovat vzájemné souvislosti.

Nyní všechny výše uvedené kategorie, které jsem interpretovala a dávala do souvislostí už v průběhu interpretace, dále použiji na porovnání jednotlivých vztahů mezi nimi.

6.2 Paradigmatický model

Další úroveň analýzy zakládá na aplikaci obecného kódovacího paradigmatu k axiálnímu kódování, jenž formuje vztahy mezi jednotlivými kategoriemi a má následující systém:

Příčné podmínky	Jev	Kontext	Intervenční podmínky	Strategie jednání a interakce	Následky
Cesta do nízkoprahu	Nízkoprahové zařízení TULiP	Frekvence návštěv	Dodržujem pravidla	Rozšířené obzory	Rodinné klima

Tabulka č. 10 paradigmatický model sestavený v rámci axiálního kódování (vlastní výzkum, 2015)

Hlavní téma, kolem kterého se koncentrují všechny kategorie, je samotné nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, která drží jednotlivé části schématu při sobě a prolíná se všemi ostatními kategoriemi. Znázorněné schéma je od příčiny po následek uvedeno v lineární formě, aby byla celá problematika praktické části přehledně znázorněna, nicméně skutečnost lineární není. Nelze určité skutečnosti zobrazit jako stoprocentně lineární, jelikož to v běžném životě takhle nefunguje, ale pro mou potřebu je toto schéma dostačující a podává jasný a stručný přehled všech výzkumných oblastí, které byly zkoumány a byly interpretovány postupně již výše.

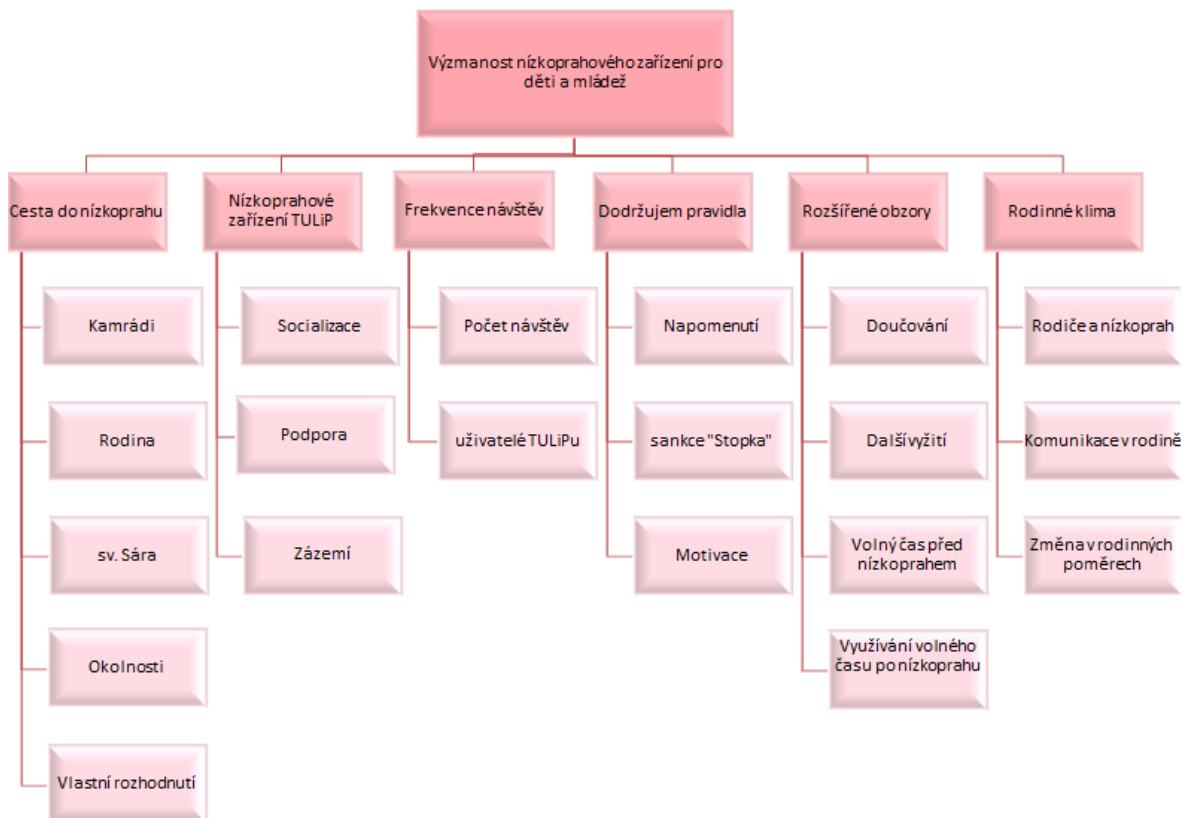

Schéma 1 schéma vzniklých kategorií a jejich vztah k centrální kategorii (Vlastní výzkum, 2015)

Příčné podmínky odkazují na události či případy, jenž vedou k výskytu případně vzniku jevu (Strauss, Corbinová, 1999, s. 73). Zde tak činí **cesta do nízkoprahu**, která motivuje uživatele k návštěvě a využití služeb nízkoprahového zařízení. Kontext vyznačuje specifický komplex podmínek, které obsahují konkrétní vlastnosti jevu a také soubor podmínek, jež ovlivňují jednání či interakci. V tomto případě se jedná o **frekvenci návštěv**. Frekvence návštěv ovlivňuje rodinné klima i dodržování stanovených pravidel nízkoprahového zařízení, také má vliv na rozšíření obzorů. Obecné podmínky, jenž ovlivňují strategii jednání či interakci nazýváme intervenční podmínkami. Za intervenční podmínky je vybrána kategorie **dodržujem pravidla**, která má vliv na možnosti a četnosti využití nabídky nízkoprahového zařízení. Za strategii jednání a interakci je určena kategorie: **rozšířené obzory**. Ta má vliv na rodinné klima. A za následky je určena kategorie **klima rodiny**, jež je výsledkem ostatních kategorií. Lze říci, že se jedná o okolnosti, které jsou nepředpovědi-

telné a jsou důsledky akcí a strategií, byť úmyslných či neúmyslných (Strauss, Corbinová, 1999, s. 78).

7 ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ VÝZKUMU

Tato část diplomové práce koresponduje s okruhy dané práce a poznatků, které byly zjištěny prostřednictvím rozhovorů s uživateli nízkoprahového zařízení a jejich rodinnými příslušníky.

Z prováděného výzkumu vyplynulo, že uživatele k první návštěvě motivovali jejich kamarádi či sourozenec, osoby jenž jsou jim blízké a mají jejich důvěru. Osoby, které do zařízení již docházeli a měli tak osobní zkušenosti s chodem nízkoprahového zařízení. Rodinní příslušníci první povědomí o nízkoprahovém zařízení získali od svých dětí a v jednom případě informace o daném zařízení poskytla sociálně aktivizační služba, která do rodiny pravidelně docházela. K opakovanému využívání služeb NZDM TULiP uživatele přiměla všestranná nabídka, jenž zařízení nabízí, avšak nejvíce využívanou službou bylo doučování. Frekvenci návštěv uživatelů ovlivnilo několik faktorů, jednalo se jak o nepříznivé počasí, tak i uzavření místního hřiště, kde dříve trávili poměrnou část svého volného času. Mezi negativní faktor, jenž se projevil na frekvenci návštěv v NZDM TULiP byli uživatelé, jenž dochází, či docházeli do nízkoprahového zařízení. Dotazovaní uživatelé uvedli, že díky jejich nevhodnému chování raději do nízkoprahového zařízení přestali docházet, avšak do budoucna počítají s tím, že opět TULiP navštíví.

Služby, nízkoprahového zařízení pro děti a mládež TULiP, vztahující se k volnočasovým aktivitám dle prováděného výzkumu považují uživatelé i jejich rodinní příslušníci za efektivní. Díky různorodosti pořádaných akcí, výletů a možnosti dalších nabídek, dochází u uživatelů k naplnění jejich potřeb ve volnočasových aktivitách a také i k rozšíření jejich obzorů. Výzkum ukázal, že v nízkoprahovém zařízení se uživatelům dostává to, co doma není.

Co se týče vyrovnávání se s pravidly a principy NZDM dotazovaní uživatelé neměli žádné větší problémy s jejich dodržováním. Pouze z počátku bylo potřeba použít napomenutí pracovníka zařízení, kdy převážná část dotazovaných uživatelů v zařízení hovořila vulgárně. Po napomenutí si však dávali „pozor“ a své jednání se snažili korigovat své chování v rámci požadovaných pravidel zařízení, čímž posílili svou sebereflexi a akceptovali autoritu pracovníka.

Přístup uživatelů NZDM a jejich rodinných příslušníků k využívání volného času lze dle prováděného výzkumu vystihnout tak, že uživatelé nízkoprahového zařízení trávení

svého volného času nevnímají jako nudu a jejich rodiče vidí, že děti získaly nové zkušenosti a osvojily si nové znalosti.

V rodinném klimatu, dle uživatelů NZDM TULiP a jejich rodinných příslušníků, neznamenali žádnou zásadní změnu, což vnímám jako kontraproduktivní vzhledem k tomu, že záhy uznali z pohledu rodiče, že zaznamenali u svých dětí změnu k lepšímu, především ve škole, čímž si děti získaly jisté uznání svých rodičů a přišlo i jisté uvolnění v napjaté rodinné atmosféře. Jedna uživatelka vnímá rodinné klima lepší, jelikož již nedochází k častým hádkám mezi ní a její matkou. Uživatelé si také si uvědomují své zlepšení ve škole, což posiluje jejich sebedůvěru a dodává jim další motivaci do budoucna.

8 ZÁVĚR

V rámci své profese pracovníka sociálně-právní ochrany dětí se setkávám s dětmi ze sociálně slabého i narušeného prostředí. To bylo prvotním úmyslem, pro zvolení si tématu se zaměřením na významnost nízkoprahového zařízení pro děti a mládež v rodinách se sociálně slabého a narušeného prostředí, jelikož vidím, že spolupráce s NZDM TULiP má smysl. Děti tak mají možnost účastnit se různých volnočasových aktivit, výletů a dalších zajímavých možností, které by jim rodiče nemohli a v některých případech nechtěli poskytnout.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou určeny všem dětem i mládeži, které svůj volný čas tráví bezhlavě, „poflakováním“ po ulici či v partě. Docházet zde mohou všichni – od jedničkářů z gymnázia, příznivce alternativního způsobu života přes „průšviháře“ i děti ze speciálních škol. NZDM TULiP je ve své podstatě volnočasovou alternativou k různorodým zájmovým celkům a aktivitám, avšak nadto poskytují poradenství a sociální servis. Poradenská a preventivní činnost je jednou ze zásadních významů NZDM. Návštěva nízkoprahového klubu a využití její nabídky není zpoplatněna, což pro mnoho uživatelů a jejich rodinné příslušníky je velmi příznivé. Po dobu pobytu v klubu je uživatel zároveň chráněn a současně pod dohledem zkušených pracovníků. Každé NZDM má jasná pravidla, které mimo jiné nepovolují užívat alkoholické nápoje, drogy, násilí či se dopouštět šikany.

Diplomová práce přináší pohled na významnost nízkoprahového zařízení pro děti a mládež z hlediska samotných uživatelů a jejich rodinných příslušníků v oblasti volnočasových aktivit. Dle našeho názoru byl stanovený cíl výzkumu splněn.

Co se týče sociální pedagogiky, jakožto studovaného oboru a její provázanost se zvoleným tématem diplomové práce, lze říci, že nejvhodnější definice pro danou práci je definice dle Pedagogického slovníku, a zní následovně: Sociální pedagogika představuje aplikované odvětví pedagogiky, zabývající se výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. (Průcha, Mareš, Walterová, 1995, s. 203) Sociální pedagogiku, jako vědeckou disciplínu je totiž velmi obtížné charakterizovat. Závěrem lze tedy uvést, že námi studovaný obor a téma spolu úzce souvisí.

Z poskytnutých rozhovorů vyplývá, že nízkoprahové zařízení pro děti a mládež díky své dostupnosti, různorodosti pořádaných akcí, výletů a možnosti dalších má pro uživatele velký význam v naplnění jejich potřeb v rámci volnočasových aktivit, rozšíření jejich osobních kompetencí i všeobecného přehledu. Výzkum ukázal, že v nízkoprahovém zařízení se uživatelům dostává to, co doma není, což lze považovat za pozitivní efekt.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BEDNÁŘOVÁ Z., PELECH, L., *Slabikář sociální práce na ulici*, 1 vyd., Brno: Doplněk, 2003, ISBN 80-7239-148-8
- [2] BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., *Sanace rodiny: Sociální práce s disfunkčními rodinami*, Portál s. r. o., Praha, 2008, ISBN 978-80-7367-392-5, s. 151
- [3] HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, 1. Vyd., Portál s. r. o. Praha, 2008, ISBN 978-80-7367-473-1, s. 239
- [4] HARLT, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*, 1. Vyd., Portál s. r. o., Praha, 2000, ISBN 80-7178-303-X, s. 774
- [5] HOFBAUER, B., *Děti, mládež volný čas*, vyd. 1, Portál s. r. o., Praha, 2004, ISBN 80-7178-927-5, s. 173
- [6] JANDOUREK, J., *Úvod do sociologie*, Portál s. r. o., Praha, 2003, ISBN 978-80-7367-644-5, s.231
- [7] KRAUS, B., JANIŠ K., *Sociální analýza mládeže v východočeském regionu*, Hradec Králové, Gaudeamus, 1999, ISBN 80-7041-615-7, s. 60
- [8] KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*, Piado, Brno, 2001, ISBN 80-73-15-004-2, s. 199
- [9] KRAUS, B., *Základy sociální pedagogiky*, 1. Vyd., Portál s. r. o., Praha, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3, s. 215
- [10] M. SVOBODA, D. KREČÍŘOVÁ, M. VÁGNEROVÁ, *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*, Portál s.r.o., Praha, 2001, 2009, ISBN 978-80-7367-566-0, s.791
- [11] MAREŠ, J., PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ, *Pedagogický slovník*, 1. Vyd., Portál s. r. o. Praha, 1995, ISBN 80-7178-029-4, s. 292
- [12] MAREŠ, P., *Sociologie nerovnosti a chudoby*, Sociologické nakladatelství, Praha, 1999, ISBN 80-85850-61-3, s. 248
- [13] MÁROVÁ, Z. *Být babičkou a mít babičku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 150 s
- [14] MATĚJÍČEK, Z., *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, Portál s. r. o., Praha, 1994, ISBN 80-85282-83-6, s.98

- [15] MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, M., *Sociální práce v praxi*, 1 vyd., Portál s. r. o., Praha, 2005, ISNB 80-7367-002-X, s. 351
- [16] MIOVSKÝ, M., *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, 1. Vyd., GRADA, 2006, ISBN 80-247-1362-4, s. 332
- [17] P. ŘÍČAN, D. KREJČÍŘOVÁ a kol., *Dětská klinická psychologie 4., přepracované a doplněné vydání*, Grada Publishing, a. s., 2006, ISBN 978-80-247-1049-5, s. 603
- [18] PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času 3*. Vyd., Portál s. r. o., Praha, 2002, ISBN 80-7178-711-6, s. 231
- [19] PÁVKOVÁ, J., *Pedagogika volného času:*, 1. Vyd., Portál s. r. o., Praha, 1999, ISBN 80-7178-295-5, s. 229
- [20] PLAMÍNEK, J. *Řízení neziskových organizací*. 1. vyd. Praha : Nadace Lotos, 1996.. ISBN: 80-902954-0-1, 186 s
- [21] ŘÍČAN, P., *Cesta životem*, 2. přepracované vyd., Portál s. r.o., Praha, 2004? ISBN 80-7178-829-5, s. 390
- [22] SOBOTKOVÁ, I., *Psychologie rodiny*, Portál s. r. o., Praha, 2001, ISBN 0-7178-559-8, s. 171
- [23] SPOUSTA, V. a kol., *Metody a formy výchovy ve volném čase*, Brno: Masarykova univerzita, 1996, ISBN 80-210-1275-7, s. 82
- [24] STRAUSS A., CORBINOVÁ, J., *Základy kvalitativního výzkumu, Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999, ISBN 80-85834-60-X, s. 196

Jiné zdroje a zákony

- [25] ČESKO Vyhláška MŠMT ČR č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání
- [26] ČESKO Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- [27] ČESKO Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči
- [28] ČESKO Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí Novela č. 134/2006 Sb.

- [29] ČESKO Zákon č. 561/2014 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání
- [30] ČIHOVSKÝ, J.: K vývoji názorů na volný čas (od Aristotela k Dumazedierovi). In: HODAŇ, B. (Eds.): *Volný čas a jeho současné problémy*. Olomouc: Hanex, 2002. ISBN 80-85783-37-1.
- [31] HERZOG, A., Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, Éthum – Buletin pro sociální pomoc, prevenci a intervenci, 2003, roč. neuv., č. 39, s.77-78
- [32] STÁNÍČEK, J., SYROVÝ, P., HERZOG, A., Publikace *Kontaktní práce*, Česká asociace streetwork o.s. (ČAS) 2007
- [33] STŘELEČEK, *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Kapitola 9, Rodina jako výchovný činitel, s. 109-123. ISBN 978-80-210-3687-1.

Internetové zdroje

- [34] ČECHLOVSKÝ, Jan. *Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (volnočasová aktivita nebo sociální služba?)*. Hradec Králové: PdF UHK, 2005. 99 s. Diplomová práce. Dostupné z http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=703 [online ze dne 03.02.2015]
- [35] JÍRA, O. *Děti, mládež a volný čas*, dostupné z <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1157352599.pdf> [online ze dne 15.11.2014]
- [36] *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007 – 2013*, MŠMT ČR dostupné z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/koncepce-statni-politiky-pro-oblast-deti-a-mladeze-na-obdobi> [online ze dne 03.12.2014]
- [37] *Metodické doporučení MPSV č 9/2009 k sociální práci s ohroženou rodinou* dostupné z http://www.svp-km.cz/soubory/metodicke_doporuceni_mpsv_c-9.pdf [online ze dne 06.02.2015]
- [38] *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež TULIP* dostupné z <http://uhrdiste.charita.cz/hlavni-strana/nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-tulip> [online ze dne 14.11.2014]

- [39] *Principy nízkoprahovosti* dostupné z http://streetwork.cz/images/download/Pojmoslovi_text.pdf [online ze dne 27.12.2014]
- [40] *Střediska výchovné péče*, dostupné z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-program/strediska-vzchovne-pece> [online ze dne 15.11.2014]
- [41] *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*, Praha, MŠMT ČR dostupné z http://www.msmt.cz/uploads/soubory/sb020_05.pdf [online ze dne 03.12.2014]

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- [1] Apod. – a podobně
- [2] MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy Česká republika
- [3] Např. například
- [4] NZDM – Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
- [5] OSPOD – oddělení sociálně-právní ochrany dětí
- [6] Tzn. - to znamená
- [7] sv. Sára – sociálně aktivizační služba sv. Sára při Oblastní charitě v Uh. Hradišti
- [8] KISSOS – Krajský informační systém sociálních služeb
- [9] PK - prvokontakt
- [10] PPK- předprvokontakt

Seznam tabulek

- [1] tabulka č. 1. statistický údaj NZDM TULiP za období 2010 - 2014
- [2] tabulka č. 2 charakteristika úkonů
- [3] tabulka č. 3 statistické údaje NZDM TULiP za rok 2014
- [4] tabulka č. 4 příčina- kategorie a subkategorie
- [5] tabulka č. 5 jev- kategorie a subkategorie
- [6] tabulka č. 6 kontext- kategorie a subkategorie
- [7] tabulka č. 7 intervenční podmínky- kategorie a subkategorie
- [8] tabulka č. 8 strategie- kategorie a subkategorie
- [9] tabulka č. 9 následek- kategorie a subkategorie
- [10] tabulka č. 10 paradigmatický model sestavený v rámci axiálního kódování

seznam schémat

- [1] schéma vzniklých kategorií a jejich vztah k centrální kategorii

SEZNAM OBRÁZKŮ

- [1] Obr. 1. Logo TULiP – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Souhlas s rozhovorem

P II: Rozhovor

P I: Souhlas s rozhovorem

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás se žádostí o spolupráci na výzkumném projektu své diplomové práce, která je zaměřena na významnost nízkoprahového zařízení v rodinách. Vámi poskytnuté informace a zkušenosti jsou velmi podstatné pro zpracování mé diplomové práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném projektu. Byl/a jsem informován/a o podstatě výzkumu a seznámen/a s cíli a metodami a postupy, které budou při výzkumu používány. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou použity jen pro účely výzkumu dané diplomové práce.

Měl/a jsem možnost vše si řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit, měl/a jsem možnost se řešitele/ky zeptat na vše, co jsem považoval/a za pro mne podstatné a potřebné vědět. Jsem informován/a, že mám možnost kdykoliv od spolupráce na projektu odstoupit, a to i bez udání důvodu.

Jméno, příjmení a podpis řešitele projektu: _____
_____ V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis účastníka v projektu (zákonného zástupce):

_____ V _____ dne: _____

P II: Rozhovor

ROZHOVOR S UŽIVATELEM RAD

1. Já: Já bych Ti chtěla poděkovat, že ses dostavil a přišel mi poskytnout tady tyto otázky, jak
2. jsem říkala, je to zcela anonymní, je to zaměřené na významnost nízkoprahového zařízení
3. TULIP. Kdyby byla nějaká otázka, co by Ti nesedla, prostě na ni odpovídat nemusíš, prostě
4. kdykoliv to můžeš ukončit, jo?
5. M: Jo, dobře.
6. J: Takže za prvé, prosím Tě, jak ses o nízkoprahovém zařízení dozvěděl?
7. M: No, tož jak kdyby s kámošema, co třeba jako bylo tak hnusně, jak kdyby přišlo a tak, tak
8. jsem se rozhodli, že půjdeme do toho TULIPu. No áaaa já jsem nevěděl první co to je. Tak
9. kluci mě řekli, že tam jak kdyby půj...jak tam idu, že mě s tím vším seznámí..... no tak nějak
10. jsem se tam dostal prostě.
11. Já? Takže přes kamarády.
12. M: Noo.
13. Já: A ten prvotní důvod, to byla ta motivace od těch kamarádů se tam ukázat?
14. M: Noo, tož jo. Tam mě říkali prostě kluci, že je to tam také... dobré, že jsou tam fajň lidi co
15. pomůžou, tak to no.
16. Já: A jak dlouho tam docházíš?
17. M: To už bude asi rok, ... rok a půl už to bude.
18. Já: A kterých těch služeb tam nejvíc využíváš?
19. M: Pracovníci můžou jak kdyby.....
20. Já: Co Tobě tam nejvíc vyhovuje.
21. M: Tož jako mě se tam vyhovuje tak všechno. Tam to takové je všechno primitivní,tak...
22. takové normální.
23. Já: Jak často tam docházíš?
24. M: No, teď jsem tam nebyl asi tak měsíc....., měsíc a půl. Skrz nějaké lidi a .....tak.
25. Já: Je tam nějaký teď špatný kolektiv?
26. M:No, tož tam teďka chodí takový prostě....., no takový magoři.
27. Já: Ti pracovníci to řeší, když si třeba postěžuješ nebo řekneš, co tě tam trápí?
28. M: Jo, oni to řeší. My jsme, tož všichni si stěžovali na ně... a oni řekli, že si s nima promluví
29. a pak teďka nedávno se tam stala takové věc v klubu, že se tam jak kdyby něco rozbilo, a
30. rozbili tam něco, a nevím co, a oni prostě nadávali pracovníkům .....a takto no. To zavřeli asi

31. na tři dny, pak to otevřeli áaa těm co to udělali tak jak kdyby dali zákaz do TULiPu na nějakou dobu.

33. Já: A dřív jsi tam docházel jak často?

34. M: Skoro každý den. Prostě jsem ...no my jsme tak chodili spíš tak jak se na sídlišti na Malinovském zavřelo hřiště, tak na tu hodinku dvě jsem šli ještě do toho TULiPu.

36. Já: Ooo, byly nějaké problémy nebo jak ses vyrovnával s princí a pravidly toho nízkoprahového zařízení? Je tam nějaký režim, co se musí dodržovat?

38. M: Nevím, tož normálně.

39. Já: Nedělalo ti to problémy v tomto?

40. M: Ooo... je pravda, že mě třeba tam uklouzlo, co tam bylo v těch pravidlách nebo tak, že se nesmí nadávat v klubu. Tak mě to párkrát uklouzlo, ale jako, tam to je tak určené to napomenutí, že když se dostane třetí napomenutí, tak prostě nějakou sankci nebo něco dostaneme. No a vlastně potom jednom napomenutí jsem se zklidnil.

44. Já. Dobře. Pomohli Ti nějak pracovníci s tvou rodinnou situací, kterou jsi řešil nebo situaci ve Tvém životě, co jsi měl?

46. M: Takže s rodinnou situací ně, ale... tak pomohli mě aj třeba se školou a takto, chodil jsem tam na doučování. Co tam byla ještě bývalá pracovnice, tak jsem tam chodil na doučování a pak jsem si povídali tak s pracovníkem jako o rodině a tak, a tak normálně.

49. Já: Jo... Jak jsi trávil volný čas předtím, než jsi začal navštěvovat TULiP?

50. M: Chodil jsem na to hřiště ...áaaa pak jak se to hřiště zavřelo, tak jsem chodil skákat parkúr.

51. Já: A teď ve volném čase děláš co?

52. M: No teď ve volném čase buď sedím doma na počítači áaa nebo zajdem někam ven áaa asi už nic.

54. Já: A umíš si představit, jak by vypadal tvůj volný čas, kdybys nenavštěvoval nízkoprahové zařízení? Co bys dělal místo té doby?

56. M: Nevím, chodil bych třeba na hřiště nebo sem tam.

57. Já: Bavíš se s rodiči o nízkoprahovém zařízení?

58. M: Nóoo, tož ...mě se ptali první, co jsem jak kdyby došel poprvé do toho TULiPu, tak se mě zeptali, jak kdyby kde jsem byl ... říkám, že jsem byl v tom TULiPu a pak jsem jim vysvětlil co to je takto a.....jinak se mě neptají zatím na nic.

61. Já: Takže, ty když šels ven, doma jsi řekl kam jdeš, že jdeš do TULiPu?

63. M: No,jo... řeknu, že dojdu třeba kolem té sedmé, a je to.

63. Já: Změnilo se ve Vaší rodině cokoliv od té doby, co jsi začal navštěvovat TULiP?
64. M: Nééé, nezměnilo se vůbec nic... tož všechno je normální tak jak....
65. Já: A jak bys charakterizoval podstatu toho nízkoprahového zařízení? Co to pro Tebe
66. znamená?
67. M: Nevím, že prostě .... když třeba není co dělat venku, tak tam dojdu, pokecám s těma
68. pracovníkama třeba si zahraju nějaký ten fotbálek s klukama co tam jsou ...nebo něco. Asi
69. tak nějak.
70. Já: Chodívals tam rád? Nebo budeš tam chodívat ještě?
71. M: Tož chodívat tam budu jako, ...jako chodíval jsem tam rád, ale od té doby co tam chodí
72. ti lidi, tak teďka se tam snažím vyhýbat a ...totok se tam půjdu ukázat.
73. Já: Dobře... Já ti moc děkuju a prozatím je to všechno.